

Kurban Bajrami **GËZIM I MYSLIMANIT**

Revista Drita Islame në versionin online...

www.dritaislame.al

TEOLOGJI

BOTA JONË

REFLEKSIONE

TRASHËGIMI KULTURORE

FAMILJA

PERSONALITETE

www.dritaislame.al

"Drita islame"
Botim i Komunitetit Mysliman
të Shqipërisë

DREJTOR
Dorian Demetja

REDAKTORË
Andrin Rasha
Mehmet Disha

DIZAJNI DHE FAQOSJA
Ejup Lila

KONTAKT:
Tel/fax 04 223 04 092
E-mail: info@dritaislame.al

Viti XXX i botimit
Nr. 07 (462)
Korrik, 2021

ISSN 2226-7115

Artikujt

që vijnë në redaksi
dhe botohen,

nuk paraqesin domosdoshmërisht
edhe pikëpamjet e revistës.

Materialet e sjella në redaksi,
pavarësisht nëse botohen apo jo,
nuk i kthehen autorit.

PËRMBAJTJA

4 Kurban Bajrami, gëzimi i myslimanit / Dorian Demetja

6 Festa islame / Qani Suku

8 Lajme / Aktivitete

12 Për çfarë kemi nevojë (2) / Nuredin Nazarko

14 Filozofia e islamit për bashkëjetesën me ata që kanë fe dhe kulturë tjetër / Dr. Muhammed Amare

18 Kurhani dhe dispozitat e tij / Shkëputur nga libri "Imihali i zgjeruar"

20 Haxhi / Shkëputur nga libri "Imihali i zgjeruar"

22 Djali im, mos u bë i shkujdesur kur merr abdes / Prim.dr.med.sc. Ali F. Ilazi

24 Gjithëpërfshirja e jashtëzakonshme e Kur'anit / Said Nursi

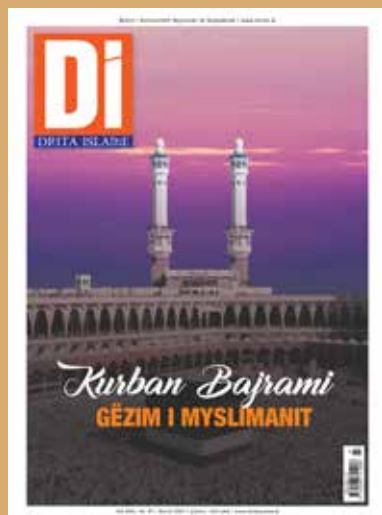
26 Hafiz Ibrahim Dalliu - Personalitet

28 Xhamia e Pazarit në Gjirokastrë - Trashëgimi

30 Qëndrimet e gabuara në martesë / Aisa Kokçi

34 Radikalet e lira dhe plakja e shpejtë / Dr. Ibrahim B. Syed

38 Bekimi, Fatma, lëvdatat dhe çadra / Hysen Kobellari

Kurban Bajrami

GËZIM I MYSLIMANIT

Moskryerja e Haxhit, për të dytin vit radhazi, për shkak të pandemisë, do të mbetet gjatë në kujtesë dhe do të përmendet me një dhimbje të madhe në mesin e besimtarëve. Megjithatë, me anë të dritës së besimit, besimtarët e mirë mund të kuptojnë se asgjë nuk ndodh rastësisht në këtë botë dhe mund të bëhen të vetëdijshëm rreth aspekteve të brendshme të fenomeneve, si dhe të urtësive që qëndrojnë pas tyre. Në udhëtimin e tyre gjatë jetës, ata e studiojnë ekzistencën dhe atë që ndodhet pas saj me mijëra herë, duke i dhënë asaj kuptimin e vërtetë. Porë në këtë këndvështrim, shpreh me bindje se besimtarët anembanë botës, duke falënderuar në vazhdimësi Zotin, po bëjnë përgatitjet e duhura për festën e madhe që i pret, atë të Kurban Bajramit.

Kurbani vetë, është një shprehje përkushtimi, sakrifice, sinqeriteti dhe nënshtrimi ndaj vullnetit hyjnor. Ky nënshtrim e përkushtim simbolizohet në mënyrë kulmore me dy profetët babë e bir, Ibrahimin dhe Ismailin, paqja dhe bekimi i Zotit qoftë mbi ta. Praktika islame e flijimit daton nga Ibrahim (a.s.), kur ky hero i vërtetë i historisë njerëzore, vendosi të flijojë djalin e tij, duke iu nënshtruar urdhrin të Allahut, i cili iu transmetua në ëndërr. Vendosmëria e Ibrahimit dhe gatishmëria e Ismailit për t'u sakrifikuar, ka qenë dhe mbetet një ngjarje e madhe në histori. I gatshëm të flijojë djalin, lindja e të cilit ishte fryt i lutjes dhe i shpresës në pleqëri, gëzim i pritur gjithë jetën, dhuratë e Zotit që i duhej kthyer Zotit. Shembulli i Ibrahimit (a.s.) paraqet rastin e ngritjes më të lartë shpirtërore dhe vullnetit të pathyeshëm, i cili të çliron nga çdo gjë që paraqet pengesë në rrugën e përgjegjësisë dhe të njeriut të ndërgjegjshëm. Nga sa u tha më lart, mund të dalim në përfundimin se sakrifica është ajo rrugë, e cila çon te mëshira e Zotit, pse jo edhe te miqësia e Tij, ashtu siç e fitoi titullin Ibrahim (a.s.) dhe u bë Halilullah (Mik i Allahut).

Ditët e bajramit shëmbëllojnë në ditë paqeje dhe gëzimi. Kjo festë e madhe e gëzimit, mëshirës, faljes, mirëkuptimit, vëllazërimit dhe paqes, i bekon të gjithë besimtarët shqiptarë me më shumë dashuri e respekt për njëri-tjetrin, me më shumë dëshirë e përkushtim për

të shfaqur vlerat e mirësisë e të solidaritetit njerëzor, si dhe për të kryer vepra të dobishme në shërbim të vendit dhe të ardhmes së tij. Hasan Es-Sibti tregon: "I dërguari i Allahut na urdhëroi të vishnim rrobat më të mira që mund të gjenim në dy Bajramet, të lyheshim me parfumin më të mirë dhe të bënim kurban kafshën më të mirë që mund të gjenim." (Hakimi) Në këtë drejtim, profeti Muhamed (paqja dhe bekimi i Zotit qoftë mbi të) na këshillon që në Bajrame të hahet, të pihet dhe të shkëmbehen vizita, si dhe të tregohet gëzim e hare me qëllim që të manifestohet uniteti, toleranca, forca dhe vëllazërimi.

Bukuria dhe veçantia që e shoqëron këtë festë, është therja e kurbanit dhe shpërndarja e pjesës më të madhe të tij nevojtarëve. Është nga tradita e Profetit tonë për atë që ther kurban, që të hajë vetë nga mishi i kurbanit, t'i japë afërmve të tij dhe fukarenjve. Profeti Muhamed (s.a.s.) porositi: "Nga kurbanet, hani, shpërndani dhe ruani." (Buhari) Në jetën e njerëzve të varfër, që nuk janë në gjendje të mirë materiale, kuptohet qartë mirësia e bereqeti i këtij adhurimi. Kurbanit e mëson të pasurin që të dhurojë nga pasuria e tij për të fituar kënaqësinë e Allahut. Ai nxit ndihmën e ndërsjellë dhe bën të ndihet në shpirt kënaqësia e dhurimit dhe e ndihmës. Veç kësaj, kurbanit ka vlera të veçanta edhe në jetën shoqërore. Kurbanit nxit dhe zhvillon shpirtin e vëllazërimit, të ndihmës, të sakrificës e të mbështetjes te njëri-tjetri. Ai ndihmon në zhvillimin e drejtësisë, siguron një ndihmesë domethënëse në kapërcimin e hendeqeve mes shtresave shoqërore dhe në njohjen, afrimin dhe shkrirjen mes individëve të niveleve të ndryshme.

Kurbani mbart edhe plot vlera që ne ende nuk i njohim. Adhurimet, më shumë sesa për çdo vlerë e dobi jetësore, duhen kryer në radhë të parë për hir të Allahut. Në këtë kuptim, krahas çdo dobie individuale e shoqërore, kurbanit është një adhurim që kryhet për të arritur kënaqësinë e Krijuesit. Në Kur'an bëhet e qartë: "Tek Allahu nuk arrin as mishi e as gjaku i tyre, por tek Ai arrin bindja juaj..." (Haxh, 22:37). Kjo do të thotë se tek Ai nuk arrin asgjë nga ajo që jepet për Të dhe në emër të Tij, po që se nuk është rezultat i besimit dhe bindjes ndaj Tij.

FESTA Islame

Çdo popull dhe çdo besim ka festat e veta, ndërsa festat e myslimanëve janë dy: Fitër Bajrami dhe Kurban Bajrami, (përveç xhumasë që konsiderohet festa javore). Ato ndryshojnë në formë dhe në përmbajtje nga çdo festë tjetër. Së pari, ato vijnë pas përmbushjes së dy prej shtyllave bazë të besimit islam; vijnë pas dy paketave të mbushura plot e përplot me adhurime. Fitër Bajrami vjen pas përfundimit të agjërit të muajit të begatë të Ramazanit, ndërsa Kurban Bajrami vjen pas përfundimit të ritualeve të Haxhit (pelegrinazhit në Mekë). Diçka të tillë nuk e gjejmë në asnjë besim tjetër apo traditë të një populli të caktuar. Nëpërmjet këtyre festave manifestohet nga besimtarët përmbushja me sukses e detyrimeve dhe urdhrave të Allahut. Pra, besimtari gëzohet që Allahu ia mundësoi kryerjen e një obligimi dhe që arriti ta kënaqë Zotin e tij, me bindje dhe përkushtim.

Ndryshe nga festimet e tjera, gëzimi dhe hareja e myslimanëve gjatë bajrameve gërshetohet me adhurim kushtuar të Madhit dhe të Vetmit Zot, Allahut. Secili nga këto dy bajrame nis me tekbiere nga ana e myslimanëve, pra me madhërimin dhe lartësimin e Allahut. Festat e myslimanëve kanë një namaz të veçantë që quhet "Namazi i Bajramit" që falet vetëm në ditën e Bajramit dhe që bën bashkë të gjithë besimtarët si një trup i vetëm, nëpër xhami, salla të mëdha apo sheshe të stërmbyshura, siç i kemi vënë re në katër anët e botës.

Mirë është të festosh, por e rëndësishme është të dish pse dhe çfarë po feston. Fatkeqësisht, një pjesë e mirë e shqiptarëve, dhe jo vetëm ata, i festojnë të gjitha festat, pa marrë parasysh se cilit besim apo kulture i përkasin. I gjen duke festuar edhe Bajram, edhe Pashkë, edhe Vit të ri, edhe Ditën e Verës, edhe Nevruzin... Kjo ndodh për shkak se ata nuk janë të kapur pas një feje të caktuar dhe nuk ndjekin një ideologji të qartësuar. Kjo ndodh gjithashtu edhe nga padija, pasi shumë prej tyre as që kanë informacionin më minimal mbi festën që po festojnë dhe çfarë simbolike përfaqëson. Përveç kësaj, as që shprehin interesin më të vogël për të mësuar mbi burimin e festave por mjaftohen me faktin: feston tjetri, të festoj dhe unë.

Festat e tjera, që nuk i përkasin fesë islame, në fokus kanë dëfrimin e njeriut. Me këtë nuk duam të themi se përgjatë festave islame nuk ka dëfrim apo argëtim, sigurisht që ka, por ai është brenda disa suazave dhe kufijve të caktuar. Tryezat festive të atyre që nuk janë praktikantë të besimit islam, përmbajnë pije alkoolike të

ndryshme dhe mish derri, ndërsa te familjet myslimane praktikante, këto nuk bëjnë pjesë në tavolinën e shtruar për drekën apo darkën e bajramit, pasi ato janë të ndaluara për t'u konsumuar, jo vetëm gjatë festës, por edhe jashtë saj, në përditshmëri. Mund të festosh shumë bukur edhe pa konsumuar pije alkoolike; edhe pa ngrënë mish derri; edhe pa u dehur; edhe pa u harbuar.

Në familjet myslimane ndihet atmosfera e Bajramit dhe e gëzimit të festës, pasi fillon zbukurimi i shtëpisë dhe pastrimi i saj, disa ditë para Bajramit. Prindërit gëzojnë fëmijët dhe familjarët me blerjen e rrobave të reja apo me dhurata të ndryshme me rastin e festës. Amvisat marrin masa dhe fillojnë e gatujnë gatime tradicionale dhe ëmbëlsira si bakllava, sheqerpare apo ëmbëlsira të tjera sipas trevës. Familja bashkohet ditën e Bajramit në tryezën festive, ku janë të pranishëm vëllezër, motra, babai, nëna. Të gjithëve së bashku u bëhet zemra mal që u mblodhën në një ditë të shënuar si ajo e Bajramit për të urren njërit-tjetrit dhe për ta falënderuar Allahun për përjetimin e kësaj dite kaq të bukur. Shkëmbimi i vizitave të urimit është një tjetër element i dukshëm, që vlen për t'u theksuar, pasi jep efektet e veta në shtimin e dashurisë dhe afritetit mes njërit-tjetrit, mes familjeve e më gjerë. Atmosferën festive të Bajramit e sheh të vizatuar në fytyrat e buzëqeshura dhe të lumtura të myslimanëve, të cilët përçojnë pozitivitet dhe energji motivuese e shpresëdhënëse.

Kurban Bajrami ka specifika më të theksuara sesa Fitër Bajrami, pasi në këtë ditë, besimtari, i cili i ka mundësitë ekonomike, ther edhe kurban (nga kafshët e lejuara për t'u bërë kurban), traditë kjo që nga koha e profetit Ibrahim (alejhis-selam), i cili arriti kulmin e devotshmërisë ndaj Zotit, aq sa që i gatshëm për të flijuar, të vetmin djalë që i kishte falur Allahu, Ismailin (alejhis-selam), vetëm e vetëm për të përmbushur urdhrin e Zotit. Allahu, duke vlerësuar bindjen e tij, urdhëroi që në vend të djalit, kurban të bëheshin kafshët dhe jo njerëzit. Një nga simbolikat e Bajramit është edhe të festuarit me ata që nuk kanë mundësi për t'u gëzuar, me nevojtarët dhe jetimët. Kështu që mishi i kurbanit, ndahet në tri pjesë, ku njëra pjesë i takon nevojtarëve, tjetra të afërmeve, gjë e cila ndikon edhe në forcimin e lidhjeve fafërisnore, dhe pjesën e mbetur e mban për veten dhe familjen. Allahu sjellte gëzim e hare në çdo ditë tonën dhe e bëftë jetën e përtëjme festë dhe bajram për të gjithë. Amin

1

H. BUJAR SPAHIU U NDERUA ME TITULLIN “NDERI I QARKUT KUKËS”

Më 29 qershor 2021, Këshilli i Qarkut Kukës, në një ceremoni zyrtare, nderoi me Titullin “Nderi i Qarkut Kukës”, H. Bujar Spahiun, Kryetar i Komunitetit Mysliman të Shqipërisë.

Në ceremoni morën pjesë autoritetet lokale të Qarkut Kukës, Prefekti i Qarkut, z. Zenel Kuçana, Kryetari Bashkisë Kukës, z. Safet Gjici, Kryetari i Këshillit të Qarkut, z. Abdulla Domi dhe Myftiu i Kukësit, njëkohësisht Kryetar i Këshillit të Përgjithshëm i KMSH-së, z. Islam Hoxha.

Ishin të pranishëm gjithashtu këshilltarë, intelektualë, familjarë, miq e shokë nga Kukësi, Kosova, Tirana e nga Durrësi.

Në këtë ceremoni u vlerësuan me të njëjtin titull edhe dy personalitete të tjerë të Qarkut, mjeku i njohur Shaqir Shehu dhe Studiuesi Besnik Hallaçi, pas vdekjes.

Ky titull iu dorëzua Kryetarit Spahi nga Kryetari i Këshillit të Qarkut, z. Abdulla Domi.

Titulli jepet me motivacionin: “Për kontributin e çmuar në konsolidimin e harmonisë dhe tolerancës fetare në Qarkun Kukës dhe më gjerë.”

2

KONFERENCA E ORGANIZUAR NGA ORGANIZATA BOTËRORE E TË DIPLOMUARVE TË AL-AZ'HAR

Kryetari i KMSH-s, H. Bujar Spahiu, përshëndeti konferencën "online", "Roli i të Diplomuarve të Al-Azhar në Konsolidimin e Metodologjisë së Mesetarizmit dhe në Promovimin e Sigurisë Ideologjike".

Kjo konferencë u thirr nga Imami i Madh, Shkëlqesia e tij Prof. Dr. Ahmed al-Tajib dhe u organizua nga Organizata Botërore e të Diplomuarve të Al-Az'har.

Pjesëmarrës në këtë konferencë ishin përfaqësues e drejtues të lartë fetarë të diplomuar nga Al-Az'har nga mbi 30 vende të ndryshme të botës.

Qëllimi i saj ishte forcimi i marrëdhënieve ndërmjet Al-Az'har dhe të diplomuarve të tij në funksion të përcimit të mesazhit sublim fetar.

3

WORKSHOP I ORGANIZUAR NGA DREJTORIA E VAKËF INVESTIMEVE DHE FINANCËS PRANË KOMUNITETIT MYSLIMAN TË SHQIPËRISË

Drejtorja e Vakëf Investimeve dhe Financës pranë Komunitetit Mysliman të Shqipërisë, në datat 17 - 18 qershor 2021, organizoi në Qytetin e Beratit, një "workshop" me të gjithë administratorët e myftinive në rang republike.

Ky workshop u organizua në kuadër të riorganizimit administrativ, miratuar në mbledhjen e fundit të Këshillit të Përgjithshëm të KMSH-së, e cila konsiston në disa ndryshime në gjithë strukturën e administratoreve dhe kompetencave të tyre.

Drejtori i Vakëf Investimeve dhe Financës, z. Edison Hoti, shpjegoi në mënyrë të detajuar ndryshimet konkrete në Statutin dhe Rregulloren e Brendshme të KMSH-së, si dhe u prezantua draft rregullorja e re e drejtorisë së Vakëf Investimeve dhe Financës.

Prezantimi i platformës së re online, "e-prona", risi kjo e drejtorisë përkatëse për t'iu përafëruar sa më shumë inovacionit dhe zhvillimeve teknologjike të kohës, ishte pjesë e rëndësishme e këtij takimi.

E-prona është ndërtuar për të siguruar një mirëfunksionim në kohë reale të proceseve të lidhura me administrimin, pronat, gjyqet dhe financën.

Një vëmendje të veçantë iu kushtua projektit në lidhje me proceset gjyqësore, që rezultojnë nga trajtimi i pronës pranë Agjencisë së Trajimit të Pronave, kostos financiare, procesit të legalizimit dhe menaxhimit të projekteve e investimeve konkrete.

Ditën e dytë të këtij workshopi e përshëndeti edhe Kryetari i Komunitetit Mysliman të Shqipërisë, H. Bujar Spahiu.

4

KRYETARI I KMSH-SË PRITI NË NJË VIZITË DR. SEID BIN AHMED ED-DURMEHI

Dr. Seid Bin Ahmed është një personalitet i jurisprudencës islame dhe humanist i shquar nga Arabia Saudite.

Kryetari e falënderoi për vizitën dhe bashkëpunimin në disa fusha të karakterit humanitar.

Dr. Ed-durmehi vlerësoi shumë punën dhe përpjekjet që Komuniteti Mysliman i Shqipërisë dhe Kryetari Spahiu po bëjnë në drejtim të përcimit të mesazhit paqësor të Islamit në Shqipëri.

Dr. Seid Bin Ahmed Ed-durmehi, së bashku me Kryetarin Spahiu, kryen një vizitë edhe në Kolegjin Universitar BEDËR.

Për çfarë kemi nevojë (2)

3) Puna

Puna është detyrë. Nuk mund ta konsiderosh punën të pavlefshme apo humbje kohe në gjëra të panevojshme. Ajo do kryer gjithmonë me profesionalizëm dhe përgjegjshmëri. Kësisoj njeriu mbetet nxënës gjithë jetën në kërkim të përmirësimit të vazhdueshëm të profesionalizmit. Puna i siguron njeriut dy të mira të mëdha:

E para është kënaqësia që sjell vetërealizimi përmes të punuarit. Në sajë të punës njeriu edhe realizon edhe zbulon në vazhdimësi potencialin që mbart në vetvete. Pa punën ky potencial do të vyshkej dhe nuk do të kishte as njeriu, as familja e as shoqëria përfitime. Thëksojmë se përfitimet nuk duhen menduar vetëm në sferën materiale, por duhen vlerësuar, madje shumë më tepër, përfitimet në sferën e kulturës. Puna e bën njeriun të kuptojë vetveten, të njohë prirjet e natyrshme të saj, të njohë kufirin deri ku mund të mbërrijë. Të njohë pafuqinë e vet. Puna zhbën bindjen se ti je i përshtatshëm për çdo lloj pune apo profesioni. Njeriu nuk mund të jetë i gjithanshëm. Puna të ndihmon të kanalizohesh aty ku ndihesh më produktiv. Dhe aty ku njeriu ndjen kënaqësi nga puna, ajo punë do të realizohet me dashuri dhe jo thjesht sepse duhet kryer për shkak të të ardhurave që do të sigurosh. Shkollimi universitar për një profesion të caktuar, mësimi mirë i një gjuhe të huaj, me patjetër duke parë nevojat e tregut, një shkollim profesional për ata që nuk mund të ndjekin studimet universitare, do të ishin mundësi shumë të mira për të mos pritur me sytë nga qielli gjithë kohën. Sytë nga qielli t'i kthesh sa herë që sheh se vullneti yt është dobësuar dhe energjia jote është vyshkur.

E dyta është sigurimi i të ardhurave. Pa të ardhura nuk mund të realizosh përgjegjësitë si qenie njerëzore. Nuk mund të kujdesesh për familjen, për veten, për prindërit, dhe kjo jo vetëm në momentet kur kanë nevojë për ty, por në çdo kohë. Përkujdesja, materiale dhe emocionale, është detyrë dhe përderisa kjo detyrë realizohet në një pjesë të mirë të saj nga të ardhurat financiare, atëherë sigurimi i tyre mbetet detyrë. Kush shmanget

prej kësaj përgjegjësie hyn në shtresën e dembelëve. Njeriu nuk duhet të presë nga të tjerët, përjashto rastet e sëmundjeve apo fatkeqësive të mëdha ku ndihma e bashkësisë njerëzore është e pazëvendësueshme. Por, për të siguruar të ardhurat për shpenzimet jetësore bazë, duhet të bëjmë përpjekje, sakrifica dhe duhet punuar edhe me vetëmohim. Nuk mund të ngrohemi në diell, si maçoku në thekër, dhe në fund të ditës të kruajmë xhepat për të plotësuar detyrimet kryesore jetësore.

Para së drejtës për të shijuar jetën, është detyra për të përballuar sfidat e jetës me dinjitet e krenari. Puno, fito, jeto me dinjitet dhe shijo aq sa të lejon niveli i të ardhurave prej të mirave që i janë dhënë njeriut. Dhe mos harro se para se të shijosh të mirat ekstra, të kesh plotësuar të gjitha detyrimet ndaj personave që janë nën përgjegjësinë tënde. Nëse nuk ke sot persona nën përgjegjësi, me siguri do të kesh nesër. Prandaj duhet ta parapërgatitësh veten dhe të mos presësh çastin kur këto përgjegjësi do të trokasin në derë njëra pas tjetrës.

4) Kujdesi ndaj shpenzimeve

Shpenzimet janë pjesë e zakonshme e jetës së njeriut. Secili është llogaritar i shpenzimeve të veta. Por gjatë shpenzimit të të ardhurave duhet të kemi kujdes ndaj sasisë së shpenzimeve dhe për çfarë shpenzohen të ardhurat. Mund të shpenzojmë pothuajse të gjitha të ardhurat e të mbetemi trokë. Mund ta shtrëngojmë dorën e shpenzimeve dhe të cenojmë edhe të drejtat mbi veten e të tjerët. Në asnjërin rast nuk jemi në të duhurën. Duhet gjetur mesatarja e shpenzimeve që na dhuron edhe kënaqësinë e plotësimit të detyrimeve, por edhe na lejon të kemi disa kurse për ditë të vështira. Shumë kujdes duhet treguar se për çfarë shpenzohen të ardhurat. A shpenzohen në përputhje me principet apo në shkelje të principeve. Haku i djersës së derdhur për të fituar të ardhura nuk mund të përfundojë në shpenzime që thyejnë normat morale dhe etike. Duhet të jemi shumë kritikë ndaj vetes në fushën e shpenzimeve. Shembujt e përfundimit në pikë të hallit nga dorëlëshuarit dhe nga shkelësit e normave morale mund të hasen nga çdokush. Duhet të nxjerrim mësim nga pësimet e të tjerëve, jo vetëm në këtë fushë.

FILOZOFIA E ISLAMIT PËR BASHKËJETESËN ME ATA QË KANË FE DHE KULTURË TJETËR

Kur'ani Fisnik ka ngritur një filozofi të dalluar islame në vizionin e tij për gjithësinë, jetën dhe marrëdhëniet mes gjallesave. Në këtë filozofi të dalluar islame ndodhen shenjat kryesore, disa prej të cilave ne mund t'i tregojmë sa vijon:

A- Uniteti dhe Njësimi janë vetëm për Esencën Hyjnore.

B- Larmia, dallimi, shumësia dhe kundërshtia janë praktika hyjnore kozmike të qëndrueshme në botët e krijesave të tjera. Kjo shumësi është në kuadrin Unitetit të Origjinës, të cilën e ka krijuar Allahu xh.sh. Kështu, njeriu, të cilin e krijoi Allahu prej një njeriu të vetëm, u bë i larmishëm në popuj, fise, kombe e në ngjyra. Gjithashtu ai u bë i ndryshëm edhe në legjislacione në kuadrin e një feje të vetme. Ai u bë i larmishëm në metodologji, domethënë në kultura e civilizime në kuadrin e vetëm të pjesëmarrjes njerëzore. Gjithashtu ai u bë i larmishëm në zakone, tradita e shprehje të dalluara, madje edhe brenda kulturës së vetme. Kjo larmi, kjo kundërshti dhe ky dallim e tejkalojnë qenien e tyre si një "e drejtë" prej të drejtave të njeriut dhe kalojnë te qenia e tyre një "praktikë" prej Praktikave të Allahut. "O njerëz! Frikësojuni Zotit tuaj, i Cili ju krijoi prej një njeriu të vetëm, e nga ai krijoi bashkëshorten e tij, kurse prej atyre të dyve krijoi burra dhe gra të shumtë..." (En-Nisa, 4:1). "Se po të kishte dashur ashtu Zoti yt, Ai padyshim që do ta kishte bërë njerëzimin një umet (popull) të vetëm, por ata nuk do të pushojnë në mospajtimin e tyre. Përveç atij mbi të cilin Zoti ka dhuruar mëshirën e Tij. Dhe mu për këtë Ai i krijoi ata". (Hud, 11:118-119). Ashtu siç thonë komentuesit, "Për mospajtim i krijoi ata". Kështu, Uniteti dhe Njësimi janë vetëm për Allahun, të Vërtetën, ndërsa shumësia është praktika dhe ligji në të gjitha botët e krijesave.

C- Kjo larmi, ky dallim, kjo shumësi dhe kjo kundërshti kanë synime të shumta. Prej atyre synimeve janë: Përbushja e motiveve të garës në rrugën e mirësive midis grupeve të dalluara, "Për secilin prej jush Ne kemi përshkruar një ligj dhe një rrugë të qartë. Po të kishte dashur Allahu, Ai do të kishte mundur t'ju bënte ju një komb, por (qëllimi i Tij është) që t'ju provojë ju në atë që Ai ju ka dhënë, kështu që përpiguni e bëni garë për vepra të mira". (El-Maideh, 5:48). Gjithashtu prej këtyre synimeve është 'hapja e dyerve të lirisë për ixhtihad' (për të interpretuar ligjin e shenjtë), për ripërtëritje e risi, të cilat nuk mund të realizohen pa veçim,

pa dallueshmëri e pa kundërshti. "Për gjithsecilin është një synim drejt të cilit Allahu e kthen atë..." (El-Bekare, 2:148).

Ç- Lidhja e grupeve të dalluara, mospajtuese dhe të shumëllojshme, duhet të mbetet brenda kuadrin të institucioneve të unifikuara dhe te niveli i ekuilibrit, i drejtësisë dhe i së mesmes së artë. "Kështu, pra, Ne ju kemi bërë një Umet të së Mesmes së Artë". (El-Bekare, 2:143). "El-Uasat" (e Mesmja e Artë) sipas versionit të Hadithit Profetik ka kuptimin e "Drejtësisë", e cila duhet të sundojë marrëdhëniet e grupimeve mospajtuese". (Transmeton Imam Ahmedil).

D- Në qoftë se prishen ekuilibrat e drejtësisë dhe të së mesmes së artë, mes grupimeve mospajtuese dhe të dalluara në klasat shoqërore, ose në legjislacionet fetare, ose në filozofitë apo civilizimet, filozofia islame aprovon rrugën e "luftës mbrojtëse", e cila është lëvizja që drejton qëndrimet, pozicionet dhe orientimet, duke i kaluar këto, nëpërmjet saj, prej nivelit të defektit, të padrejtësisë, tiranisë dhe të armiqësisë, për te niveli i drejtësisë, i ekuilibrit, i së mesmes së artë, i bashkëjetesës dhe i njohjes së ndërsjellë, dhe njëkohësisht, duke ruajtur vazhdimësinë e larmisë, dallueshmërisë, shumësisë dhe të kundërshtisë: "Nuk mund të jenë kurrë njësoj e mira dhe e keqja. Largoje (të keqen) me atë që është më e mirë. Pastaj ja! Ai, mes të cilit dhe mes teje pati armiqësi (do të bëhet) si të ishte mik i ngushtë". (Fussilet, 4:34).

Kjo "luftë mbrojtëse" është e mesmja e Artë midis 'tefrit' (mangësisë) së "mosreagimit" dhe midis 'ifrat' (teprisë) së "konfliktit", dhe është zhvilluesi i larmisë, i rivalitetit dhe i garës në rrugën e veprave të mira. Ndërsa mosreagimi çon në vdekjen e të pafuqishmëve, ashtu si konflikti që çon tek i njëjti rezultat, sepse i forti hedh përtokë të dobët, duke mbetur i vetëm në shesh. Gjithashtu kjo do t'i jepte fund pluralizmit, dallueshmërisë dhe kundërshtisë. Kështu, lufta mbrojtëse është ajo që drejton qëndrimet e padrejta, duke ruajtur vazhdimësinë e pluralizmit, rivalitetit dhe të garës në rrugën e bërjes së veprave të mira. Atëherë kjo është rruga për reformim në mbrojtjen e larmisë dhe të shumësisë dhe jo për t'i rrënuar larminë dhe shumësinë: "Dhe nëse Allahu nuk do t'i provonte një grup njerëzish me anë të një grupi tjetër, toka sigurisht që do të ishte mbushur plot djallëzi e

pabesi. Por Allahu është Dhuruesi i madh i shumë mirësive për botët (për njerëzit dhe xhindet dhe për gjithçka)". (El-Bekare, 2:251).

Ky është qëndrimi i larmisë, i shumësisë dhe i dallueshmërisë në vizionin islam lidhur me gjithësinë, me jetën dhe me marrëdhëniet midis botëve të krijesave e ideve dhe lidhur me rolin e kësaj larmie në progres e reformim. Ky është dallimi i filozofisë islame nëpërmjet së Mesmes së Artë Gjithëpërfshirëse Islame nga të tjerat prej tendencave dhe filozofive detyruese e bashkëshkrirëse të të gjithave në një, ose prej tendencave dhe filozofive të konfliktit, të cilat i çojnë të tjerat në veçimin te një taraf i vetëm, i cili është më i forti në shesh e në privilegje. Të dyja anët e ekstremist çojnë tek i njëjti përfundim. Midis atyre të dyjave në këtë mejdan dallohet e Mesmja e Artë Islame.

Bashkëjetesa me ata që kanë besim tjetër

Në Shtetin e Profetësisë, në Medinën e Ndriçuar, i Dërguari i Allahut shpalli tre ligje, të cilët mishëruan filozofinë e Islamit në marrëdhëniet me të tjerët, që kanë besim tjetër fetar, me pasuesit e Shkrimeve të Shenjta dhe me ata të të drejtave formale: me hebrenjtë, të krishterët, me mexhusët dhe me ata që u përngjajnë atyre. Këto ligje profetike siguroshin u projektuan për të shprehur këtë filozofi islame, në dokumente kushtetuese, të cilat i vuri në zbatim Shteti i Profetësisë. Atyre ligjeve iu përmbajt shteti i kalifatit të drejtë dhe gjithashtu parimet e tyre u ruajtën deri në një farë mase përgjatë historisë së civilizimit islam dhe në vendet islame.

1- Bashkëjetesa me hebrenjtë

I pari i këtyre dokumenteve kushtetuese është "Konventa", kushtetuta e Shtetit të Medinës së Ndriçuar. Atë konventë e hartoi i Dërguari i Allahut menjëherë pas Hixhretit dhe sapo ngriti "Shtetin", me qëllim që të përcaktonte kufijtë e shtetit dhe elementët përbërës të nënshtetasve të tij, të drejtat dhe detyrimet e unioneve të nënshtetasve me ata midis tyre që kanë fe tjetër (hebrenjtë arabë dhe aleatët e tyre hebrenj) dhe që të përcaktonte gjithashtu ligjin referues dhe kompetencat për drejtimin e shtetit dhe të nënshtetasve të tij. Në këtë dokument kushtetues folën dispozitat ligjore të tij - që ishin më shumë se 50 paragrafë - për larminë fetare në kuadrin e një Umeti të porsalindur dhe të një shteti të ri, dhe rreth barazisë midis grupimeve të ndryshme. Ato dispozita ligjore folën rreth marrëdhënieve mes myslimanëve dhe hebrenjve, domethënë rreth larmisë fetare në kuadrin e unitetit të popullit. "Hebrenjtë janë një popull bashkë me besimtarët. Hebrenjtë kanë fenë e tyre dhe myslimanët kanë fenë e tyre. Ata kanë avokatët dhe individët e tyre. Hebrenjtë janë të mbrojtur ashtu si myslimanët, me përjashtim të atij që bën padrejtësi e mëkat; një njeri i tillë nuk shkatërron veçse veten e tij dhe njerëzit e shtëpisë së tij. Ata që na binden neve prej hebrenjve, siguroshin do të kenë mbështetjen, vlerësimin dhe nderimin e pastër prej kësaj konvente; atyre nuk do t'u bëhet padrejtësi dhe ata nuk do të mbeten pa mbështetje. Ata japin bashkë me myslimanët për sa kohë që janë luftëtarë. Hebrenjtë kanë shpenzimet e tyre dhe myslimanët kanë shpenzimet e tyre. Ata do të kenë mbështetje kundra atyre që i luftojnë njerëzit e kësaj konvente. Midis tyre do të jetë këshillimi,

konsulta dhe respekti, duke përjashtuar ata që mëkatojnë..."

Ky dokument kushtetues ishte "akti i parë ligjor, shoqëror, politik dhe fetar". Ai ishte një akt ligjor i mirëfilltë dhe jo hipotetik dhe as imagjinar. Ai akt nuk mjaftohet vetëm me njohjen e tjetrit, por e bën tjetrin pjesë të nënshtetasve, të popullit dhe të shtetit, - domethënë e bën pjesë të vetvetes, - i cili i gëzon të gjitha të drejtat dhe merr përsipër të gjitha detyrimet. Ky akt ndodhi në një kohë në të cilën asnjë taraf nuk e njihte tjetrin në mënyrë të përgjithshme dhe absolute.

2- Bashkëjetesa me të krishterët

Sa për dokumentin e dytë kushtetues, ai ka të bëjë me marrëdhëniet me të krishterët. I Dërguari i Allahut e hartoi atë për të krishterët e Nexhranit, që të ishte një konventë për ta dhe për të gjithë ata që përqafojnë fenë e krishterë gjatë kohës. Kjo ngjarje ndodhi te marrëveshja e parë mes Shtetit Islam dhe besimtarëve të krishterë. Në këtë konventë kushtetuese i Dërguari i Allahut shkroi: "Për Nexhranin dhe rrethinat e saj dhe për të gjithë të tjerët që kanë përqaftuar fenë e krishterë në vendet e tokës: Të gjithë ata janë nën mbrojtjen e Zotit dhe në garancinë e Muhamedit, të Dërguarit të Zotit. Gjithashtu janë të mbrojtura pasuritë, individët e popullit i tyre, ai që nuk është i pranishëm, i pranishmi, tregtia dhe gjithçka që ndodhet në duart e tyre, qoftë e pakët apo e shumë... Unë do të mbroj anën e tyre dhe do t'i mbroj ata dhe kishat e tyre. Do t'i mbroj tregtinë, shtëpitë e lutjeve, manastiret dhe shëtitoret e tyre. Unë do t'i mbroj fenë dhe popullin e tyre kudo që ata të jenë, ashtu siç mbroj veten time, pronat e mia dhe njerëzit e Islamit mes komunitetit tim, sepse unë u kam dhënë atyre besën e Zotit që ata të kenë e të gëzojnë atë çfarë gëzojnë myslimanët, dhe do të jetë kundra tyre ajo çfarë është kundra myslimanëve. Edhe myslimanët do të kenë atë çfarë kanë të krishterët derisa këta të jenë pjesëmarrës me myslimanët në atë çfarë është pro ose kundra tyre".

Ky dokument arriti deri te njohja dhe pranimi i personit me fe tjetër, te respekti ndaj tij, te bërja e mundur për të që t'i mbrojnë gjërat e tij personale dhe deri te bashkëshkrirja e tij me të, gjë të cilën nuk e ka arritur asnjë dokument tjetër gjatë historisë njerëzore, me veçorinë më të madhe dalluese, që është "Bërja e kësaj larmie dhe kundërshtie në kuadrin e unifikimit të Umetit, duke mishëruar filozofinë e fesë islame në marrëdhënien me personin me fe tjetër, dhe jo duke rrënuar fenë dhe çdo fe tjetër".

Bashkëjetesa me njerëzit me besime të tjera ndryshe nga pasuesit e shkrimeve të shenjta

Sa për ligjin e tretë profetik, ai përcaktoi marrëdhëniet me anëtarët e besimeve të tjera, duke e zgjeruar rrethin për njerëzit e feve të ndryshme dhe duke i trajtuar ata ashtu siç trajtohen ehlul Kitab - Pasuesit e shkrimeve të Shenjta. Siguroshin, shteti i drejtë i kalifatit nisi ta zbatonte këtë ligj kur mexhusët u përfshinë në kuadrin e një nënshtetësie të vetme të shtetit të drejtë të kalifatit në kohën e kalifit të dytë Umer bin Hattab, Allahu qoftë i kënaqur me të. Hazreti Umeri e paraqiti këtë realitet të ri në seancën e këshillit konsultativ (në seancën e shtatëdhjetë të kuvendit) dhe pyeti: "Si të veprojmë unë me mexhusët?". Ndërkohë, u ngrit

në këmbë Abdurrahman Bin Auf dhe tha: "Unë dëshmoj se i Dërguari i Allahut ka thënë: 'Zbatoni për ta ligjin që është në fuqi për Ehlul Kitab- Pasuesit e Shkrimeve të Shenjta.'".

Tensionet fetare janë të përjashtuara prej ligjit profetik

Qysh prej shekullit të parë pas Hixhretit, Shteti Islam i garantoj të gjitha vendet, rajonet e krahinat, ashtu siç garantoj popujt, fiset, fetë, filozofitë dhe medhhebet. Ai shtet mishëroi të gjitha ngjyrat dhe spektrat e larmisë dhe të kundërshtisë, që njeriu njohu në atë histori (periudhë historike/ ose / në histori). Pas sundimit të kalifatit islam vijuan shtetet që u degëzuan prej tij dhe mbreti i tyre trashëgoi ngjyra prej kalifëve, mbretërve dhe princërve. Prej tyre kishte të mirë dhe të ligj. Mes tyre kishte të drejtë dhe të padrejtë. Gjithashtu, mes tyre kishte nga ata që bashkonin prej gjërave të kundërta. Asnjë njeri me mend nuk do të mund ta përfytyronte që një histori me këtë gjatësi (afërsisht pesëmbëdhjetë shekuj) për Umetin e kësaj larmie, për botën e kësaj shtrirjeje dhe nën hijen e sfidave të egra, të ishte pa tensione fetare mes grupeve që jetuan në tokën e Islamit. Por shikimi i këtyre tensioneve fetare, të cilat janë shmangie prej ligjit profetik, që u miratua qysh prej shtetit të parë Islam në Medinën e Ndriçuar, duhet të jetë në madhësinë e tyre reale dhe në kuadrin e krahasimit të tyre me tensionet e civilizimeve të tjera, ashtu siç ndodhi midis protestantëve dhe katolikëve në luftërat fetare evropiane, që zgjatën më shumë se dy shekuj, duke asgjësuar dyzet për qind të popujve në mes të Evropës, dhe ashtu si luftërat mes të bardhëve dhe njerëzve me ngjyrë në Amerikë. Për më tepër, këto tensione fetare sektare duhet të shihen në kuadrin e shkaqeve reale që sollën pasojat dhe ngjarjet e tyre.

Ndoshta dëshmia e dijetarëve dhe e studiuesve jomyslimanë është dëshmuar më mirë për realitetin e madhësisë së këtyre tensioneve dhe të shkaqeve të tyre.

Dijetari i shquar anglez, "Sir Tomas Arnold", dëshmon për lirinë fetare të cilën, Islami dhe civilizimi i tij, solli. Ajo liri përfshiu larminë dhe kundërshtinë. Ajo u dha mundësinë të krishterëve të lindjes të shpëtonin prej shfarosjes së romakëve bizantinë, saqë mund të thuhet se "vazhdimësia e krishterimit lindor është dhuratë e Islamit".

Dijetari i shquar gjerman, "Ademedz", flet rreth rolit të jomyslimanëve në administratën e departamenteve të Shtetit Islam gjatë historisë islame dhe thotë: "Sigurisht ishin të krishterët ata që sundonin vendet islame".

Studiuesi dhe historiani i krishterë libanez, "Xhorxh Kiremi", ua referon tensionet fetare dhe sektare-kalimtare dhe të kufizuara, - të cilat i dëshmoi historia islame, - tre faktorëve:

1- Temperamenteve të çrregullta të disa sundimtarëve të cilët sunduan disa vende islame për disa kohë dhe të cilët i shtypën minoritetet si pjesë e shtypjes së tyre të përgjithshme ndaj të gjithë nënshitasve.

2- Arrogancës së ministrave, drejtuesve dhe komandantëve jomyslimanë; epërsisë së tyre mbi masat e myslihanëve; pasurisë së tyre provokuese si dhe padrejtësisë dhe shtypjes së tyre ndaj të varfërve myslihanë, gjë e cila shkaktoi reagime sektare të cilat nuk ndaluan tek ata që bënë padrejtësi prej bijve të këtyre minoriteteve në veçanti, por fatkeqësia i përgjithësoi edhe

masat e minoriteteve.

3- Tundimit të kolonizatorëve të huaj - kryqëzatave të Anglisë dhe të Francës - duke joshur sektorët në të cilët ishin bijtë e minoriteteve për të bashkëpunuar me pushtuesit dhe për të tradhtuar popullin dhe atdheun e tyre. Këto tundime kolonizatore patën sukses në shumë raste, gjë e cila shkaktoi reagime të ashpra kundra bijve të këtyre minoriteteve, të cilët ranë në rrjetën e tundimeve.

Marrëdhënia me ata që kanë kulturë tjetër

Në qëndrimin ndaj kulturave që u përhapën në sferën botërore dhe në kuadrin e civilizimeve joislame ndodhen tre qëndrime ku secili prej tyre ka përkrahës e mbështetës.

I pari i këtyre qëndrimeve është qëndrimi i të kulturuarit të "papunë". Është ai i cili e shfaq mendjen e tij si një fletë e bardhë pa asnjë qëndrim dhe pa asnjë veçori personale e civilizuese. Në të stampohen të gjitha ngjyrat e ardhura dhe të importuara, si të ishte mendja e tij njëra prej zyrave të importit, me të cilën ai jeton dhe tek e cila ndodhet një përfaqësues tregtar "parazit" që nuk ka asnjë lidhje me prodhimin vendas e kombëtar dhe nuk ka asnjë lidhje me mendjet e tyre nëpërmjet novacionit ideologjik, kulturor e civilizues.

I dyti i këtyre qëndrimeve është qëndrimi i mbylljes ndaj të gjitha kulturave botërore dhe privimi për të përfituar prej eksperiencave të popujve të tjerë në ruajtjen e gjuhëve të tyre, letërsive, arteve dhe kulturave të tyre si dhe privimi prej të gjitha ngjyrave të hapjes ndaj këtyre kulturave. Njerëzit e këtij qëndrimi ëndërrojnë me "të pamundurën", "të dëmshmen", dhe nuk e dëshirojnë realizimin e të pamundurës, sepse ndërtimi i mureve kineze midis kulturave botërore nuk u realizua në lashtësi, atëherë si do të mund ta ndërtonim ne në epokën e revolucionit dhe të mjeteve të kontaktit? Dhe kjo e pamundur është e dëmshme - duke supozuar se mund të realizohet -, sepse mbyllja kulturore i çon njerëzit në një gjendje dobësimi, ashtu siç i shkakton greva e urisë trupit të njeriut. Trupi ushqehet të vetvetja, e konsumon vetveten dhe, si rrjedhojë, ai goditet me tharje, atrofi dhe me zhdukje. Ashtu si përkatësia kulturore që i çon njerëzit e saj tek imitimi, i cili e shkrin dallimin dhe me të cilin zhduket individualiteti e veçantia, po ashtu edhe mbyllja çon në të njëjtin rezultat të dëshpëruar e tragjik.

Atëherë, edhe mangësia "tefrit", dhe tepria "ifrat" të dyja të çojnë në tragjedinë e venitjes dhe të zhdukjes individuale, patriotike dhe kombëtare në kulturë e civilizim.

Qëndrimi i ndërveprimit të ekuilibruar

Qëndrimi i tretë ndaj kulturave botërore është e Mesmja e Artë e Drejtë, e cila zgjedh rrugën e "ndërveprimit" me civilizimet dhe me kulturat botërore prej pozicionit të drejtë të pavarur pa tepri "ifrat", i cili çon në "mbyllje", dhe pa mangësi "tefrit", që çon në "përkatësi" dhe në imitim e shkrirje. Ky ndërveprim me kulturat botërore është ai që bën dallim mes karakteristikës sonë kulturore, e shfaqur në sistemin e vlerave islame, të cilat janë kriteret e pranimi dhe të refuzimit të asaj që është tek të tjerët, dhe mes asaj që është e përbashkët njerëzore e përgjithshme, qofshin këto të përbashkëta shkencat e sakta natyrore, asnjansë, ose vënia në zbatim e këtyre shkencave në teknikat nëpërmjet të cilave plotësohet realiteti material në shoqëritë islame,

ose qoftë kjo pjesëmarrje njerëzore në fushat e përparimit kulturor e gjuhësor dhe të transplantimit të kulturës sonë dhe të pasurimit të saj me format e reja të dobishme në hapësirat e kulturës tjetër.

Ky qëndrim i tretë - qëndrimi i ndërveprimit kreativ mes kulturave dhe civilizimeve - është më i dobishmi; është e Mesmja e Artë e Drejtë mes ekstremit të teprisë dhe mangësisë në mbyllje e veçim dhe në përkatësi e imitim. Madje ky qëndrimi i tretë (i së mesmes së artë, të ekuilibruar e të drejtë) gati është ligji i drejtë, i cili sundon marrëdhëniet e shëndosha dhe të matura mes kulturave dhe civilizimeve përgjatë historisë. Kur myslimanët u hapën ndaj kulturës së shkollës së Aleksandrisë në shekullin e parë të Hixhretit, ata i përkthyen shkencat e industrisë (teknikat e shkencave të sakta e asnjëse), por nuk përkthyen fetë e Egjiptit (idhujtarinë dhe krishterimin) dhe as filozofinë helene e të tjerat. Gjithashtu myslimanët nisën prodhimin atëherë kur u hapën ndaj trashëgimisë Romane qysh prej epokës së kalit të tyre Umer bin Hattabit. Ata morën vetëm sistemin e zyrave dhe nuk e morën ligjin romak. E njëjta ishte situata në ndërveprimin islam me civilizimin pers. Myslmanët morën përvojat perse në sistemet dhe organizimet administrative, por nuk morën filozofinë e mexhusëve dhe as besimet e tyre fetare. Me të njëjtat kritere ishin hapja dhe ndërveprimi islam me trashëgimitë e Indisë ku myslimanët morën astronominë e Indisë dhe aritmetikën e saj, por nuk morën filozofinë dhe as fetë e saja. Të njëjtat kritere sunduan hapjen e madhe të civilizimit islam ndaj trashëgimisë greke. Ata morën prej Greqisë shkencat natyrore dhe eksperimentale, por nuk e morën idhujtarinë e Greqisë. Me të njëjtat kritere ishte hapja e civilizimit evropian - në kohën e rilindjes së saj - ndaj civilizimit islam kur ajo mori shkencat eksperimentale dhe metodologjinë empirike si dhe mirësitë e Islamit, por ajo nuk i mori sistemin e vlerave islame, as parimet e besimit islam dhe as filozofinë e shkencës të myslimanët.

Filozofia e Islamit u dallua nga të tjerat joislame lidhur me shqyrtimin ndaj legjislacioneve, popujve dhe medhhebeve fetare dhe në marrëdhëniet me ato legjislacione, popuj e medhhebe, u dallua me qëndrimin e saj tek e Mesmja e Artë e cila përcakton se Feja e Zotit është një prej Ademit a.s deri të Muhamedi a.s. Legjislacionet qiellore janë të shumëllojshme me shumëllojshmërinë e popujve të profetësive dhe të mesazheve në kuadrin e unitetit të besimeve të kësaj feje të vetme hyjnore. Në këtë filozofi u bë realitet uniteti fetar me dallueshmërinë në legjislacionet fetare gjithashtu. Kjo filozofi islame, në këndvështrimin e saj ndaj atyre që kanë fe tjetër, provoi se Islami është "Revolucion Reformator" dhe "Reformim Revolucionar", që e tejkaloi njohjen e tjetrit, pranimin dhe përforcimin e tij, dhe kaloi deri aty ku ky "tjetri në shëriat" të jetë pjesë e vetë fesë së vetme. Kjo ndodhi për herë të parë në historinë e marrëdhënieve mes bijve të feve dhe të civilizimeve, dhe vetëm Islami është ai që nisi me të udhëtimin e bërjes së tjetrit një pjesë prej esencës fetare dhe përcaktoi për të tjerët të njëjtat të drejta e detyra në shtet e në Umet, "...dhe ata do të gëzojnë atë çfarë gëzojnë myslimanët, dhe do të jetë kundra tyre ajo çfarë është kundra myslimanëve...". Madje Islami e bëri tjetrin me fe ndryshe një pjesë prej farefisit kur e ngriti familjen - dhe jo

vetëm Umetin - mbi larminë fetare, saqë gruaja Kitabijeh, prej pasueseve të Shkrimeve të Shenjta, u bë banesë tek e cila banon myslimani dhe vendi i dashurisë dhe i miqësisë së tij; dhe midis atyre të dyve është një ujdë e besëlidhje e natyrshme, sikur ata të dy të ishin një person i vetëm që i bashkon një veshje e vetme, "Ato janë veshje (vend prehjeje) për ju, siç jeni edhe ju veshje për ato". (El-Bekare, 2:187).

Meqenëse filozofia e Islamit, ndërsa njihet me idealen, nuk i neglizhon elementët përbërës të "Realitetit", ajo u dallua me drejtësinë, e cila nuk i vendos të gjithë pasuesit e Shkrimeve të Shenjta në një shportë të vetme dhe në një kategori të vetme, por bëri dallim mes grupeve të tyre sipas qëndrimit të çdo grupi prej "Fjalës së përbashkët e të drejtë", që është dallimi në legjislacione në kuadrin e unitetit të fesë: "Pejgamberët janë bijtë e një burri të vetëm; feja e tyre është një, kurse nënat e tyre janë të ndryshme". (Transmetojnë Buhariu dhe Muslimi). "Thuaj: 'O lthtarë të Librave të Parë! Ejani te një fjalë që është e drejtë dhe e përbashkët mes nesh dhe jush: Që të mos adhurojmë askënd përveç Allahut, që të mos i vëmë shokë Atij në adhurim, dhe që asnjë prej nesh të mos marrë të tjerë për zot përveç vetëm Allahut'. Pastaj, në qoftë se ata largohen, thuaju: 'Dëshmoni për ne se jemi myslimanë'". (Al 'Imran, 3:64). lthtarët e Librit, "Jo të gjithë ata janë njësoj: Ka prej atyre nga popujt e Librave të Parë që janë për të drejtën, ata lexojnë vargjet e Allahut gjatë orëve të natës dhe bien në sexhde. Ata besojnë në Allahun dhe në Ditën e Fundit; ata urdhërojnë atë që është e drejtë, dhe ndalojnë atë që është e padrejtë; dhe shpejtojnë në të gjitha punët e mira. Dhe vërtet këta janë prej të drejtëve". Dhe çfarëdo mirësie që ata bëjnë, asgjë nuk do t'u mohohet. Dhe Allahu është i Gjithëditur për të përkushtuarit". (Al 'Imran, 3:115). Nuk do të ishte kurrë e drejtë që të barazosh mes atyre sytë e të cilëve derdhin lot nga ajo që njohën prej së vërtetës dhe mes atyre që hynë në një lloj shirku ose kufri, në të përshkruarit ortakë me Zotin ose në mohim. "Sigurisht që mohuan ata të cilët thanë: 'Allahu është Mesihu (Isai), biri i Merjemes'. Por Mesihu u tha: 'O bijtë e Israilit! Adhuron Allahun, Zotin tim dhe Zotin tuaj! Nuk ka dyshim se kushdo që i vë shok në adhurim Allahut, atëherë Allahu e ka bërë të ndaluar Xhenetin për të dhe vendbanimi i tij do të jetë Zjarri, dhe për të padrejtët nuk do të ketë asnjë ndihmues". (El-Maide, 5:72).

Islami, me këtë dallim mes grupeve të lthtarëve të Librave të Parë dhe me drejtësinë në dallimin e tij mes qëndrimeve të tyre ndaj "Fjalës së përbashkët e të drejtë", ka vënë llogarinë e të gjithë asaj vetëm tek Allahu në Ditën e Gjyqit. Ndërsa në dynja, në shtet dhe në Nderimin Hyjnor për bijtë e Ademit në përgjithësi, Islami ka përcaktuar e vendosur të drejta e detyrime për të gjitha këto grupe, të drejta të tilla që ai i ka vendosur edhe për besimtarët myslimanë, nëpërmjet të gjithë Librave dhe të gjitha profetësive dhe mesazheve dhe nëpërmjet mënyrës që e shprehu Profeti Muhamed a.s. në "Konventën" e tij për të krishterët e Nexhranit dhe për të gjithë ata që përqafojnë fenë e krishterë, "...dhe ata do të gëzojnë atë çfarë gëzojnë myslimanët, dhe do të jetë kundra tyre ajo çfarë është kundra myslimanëve...".

Këto ishin boshtet e bashkëjetesës me fetë e tjera në Kur'anin Fisnik dhe në zbatimin profetik të këtij Kur'ani Fisnik.

Kurbani

DHE DISPOZITAT E TIJ

Kurbani, i cili në terminologjinë e fikhut islam njihet me nocionin "El-ud'hijetu", nënkupton sakrifikimin e një kafshe për hir të Allahut xh.sh. Kur-bani quhet "el-ud'hijetu", për shkak se theret në kohën e duhasë. Dis-pozita e kurbanit është vaxhib, që është ligjësuar vitin e dytë pas Hixhretit, ngjashëm sikur edhe zekati dhe sadakatul fitri. Andaj, edhe çdo mysliman, i cili e ka borxh sadakatul fitrin, e ka borxh edhe kurbanin, kurse për fëmijët kurbanin nuk është borxh.

Argument për ligjësimin e kurbanit gjendet në ajetin Kur'anor, ku Allahu xh.sh. ka thënë:

"Andaj, ti falu dhe ther kurban për hir të Zotit tënd."
(Keuther, 2)

Transmetohet nga Enes b. Maliku r.a. i cili ka thënë:

"I Dërguari i Allahut me dorën e tij kishte therur kurban dy desh të larmë me brirë, kishte bërë Bismillah dhe kishte thënë tekbir." (Muslimi)

Kur e pyetën të Dërguarin e Allahut se pse bëhen këto kurbane, ai qe për-gjigjur: "Është syneti (tradita) i babait tonë, Ibrahimit. Ata i thanë: Çfarë përfitojmë ne prej tyre? Ai u tha: Për çdo qime, një të mirë." (Ibni Maxheh)

Gjithashtu, transmetohet se si Profeti a.s. ka thënë: "Kush ka mu-ndësi të therë kurban dhe nuk ther, të mos i afrohet xhamisë sonë." (Ibni Maxheh)

Që kurbanin të jetë detyrim për një person, duhet të plotësohen këto kushte:

- të jetë mysliman;

- të jetë i lirë, ngase rob nuk ka detyrim të therë kurban;
- të jetë në vendlindje, pra të mos jetë në udhëtim;
- të jetë psikikisht i shëndoshë;
- të jetë i moshës madhore (të ketë arritur pjekurinë seksuale); dhe
- të plotësojë nisabin, i cila është shpjeguar te zekati.

Urtësia e kurbanit

Urtësitë e therjes së kurbanit dhe të shpërndarjes së mishit ditën e Kurban Bajramit, u ngjasojnë urtësive të sadakatul fitrit ditën e Fitër Bajramit. Me shpërndarjen e mishit të kurbanit ditën e Bajramit njëkohësisht shpërndahet edhe gëzimi, edhe hareja në shpirtat e të varfërve dhe familjeve të tyre. Kjo formë e adhurimit shton dashurinë dhe humanizmin mes njerëzve. Therja e kurbanit dhe shpërndarja e mishit të varfërve, fqinjëve dhe dashamirëve, përveç dashurisë reciproke, nënkupton edhe gatishmërinë e besimtarit islam për të ndarë nga pasuria e tij për hir të Allahut xh.sh.

Kushtet e vlefshmërisë së kurbanit

Që kurbanit të jetë i vlefshëm kërkohen këto kushte:

- Koha. Kurbanit është adhurim me kohë të përcaktuar, andaj edhe vlefshëmëria e kurbanit varet nga zbatimi i këtij detyrimi brenda kohës së përcaktuar. Koha e therjes së kurbanit fillon pas faljes së namazit të Bajramit dhe përfundon ditën e tretë të Kurban Bajramit në ikindi (e sipas nevojës arrin deri pak para kohës së akshamit), porse koha më e preferueshme është dita e parë e Kurban-Bajramit. Ata të cilët therin kurbanet e tyre para kohës, detyrohen t'i përsërisin, ngase Profeti a.s. ka thënë: "Kush e ka therur kurbanin para namazit, le ta përsërisë." (Buhariu, Muslimi).

Kurbanit brenda kohës së caktuar mund të theret në çdo kohë, edhe natën, edhe pse therja e kurbanit natën është e mekruh (e papëlqyeshme). Nëse i ka kaluar koha e kurbanit dhe kafsha nuk është therë, atëherë nëse personi i cili ka dashur ta therë kurbanin, por nuk ka mundur ta kryejë është i pasur, jep sadaka me vlerën e kurbanit dhe nuk e ther kurbanin, kurse nëse është i varfër, por që ka blerë kurban, në këtë rast detyrohet që kurbanin ta japë sadaka të gjallë.

Kafsha, e cila është përcaktuar për kurban duhet të jetë pa të meta, pra të mos jetë e verbër, e sëmurë, e gjymtë dhe që çalon. Kafsha e cila e ka dëmtuar syrin ose ka humbur të parët nuk vlen për kurban. Kafsha e cila çalon, respektivisht ecën vetëm me tri këmbë ose një këmbë e ka të këputur, nuk vlen për kurban, por nëse ajo këmbën e katërt e lëshon nga pak në tokë dhe ndihmohet me të sa të ecë deri te vendi ku theret, atëherë vlen për kurban. Gjithashtu, për kurban nuk vlen kafsha e cila është e shushatur-jonormale. Nuk vlen për kurban edhe kafsha e cila shumicën e veshit e ka të prerë, ose është e krijuar me të meta pa veshë, e nëse veshi ekziston por është i vogël, lejohet për kurban. Kafsha e cila e ka të humbur

një të tretën e gjuhës së saj, nëse është dele lejohet të theret për kurban, e nëse është nga kafshët e mëdha, fjala vjen lopët, nuk lejohet, ngase lopët në kullotë barin e mbledhin përmes gjuhës, kurse delet me dhëmbë. Për kurban vlen të theret kafsha e cila nuk ka brirë që është shytë nga krijimi i saj, si edhe kafsha e cila brirët i ka të thyer, por jo nga rrënjët. Po ashtu, nuk lejohet për kurban edhe kafsha e cila ka humbur shumicën e dhëmbëve. Për kurban vlen të theret kafsha e tredhur dhe e zgjebosur, nëse është e majme.

Nëse blerësi e ka blerë kafshën si të shëndoshë dhe pa të meta, por që ajo ka pengesa që të theret si kurban, atëherë detyrohet ta ko-m-pe-nsojë me një tjetër, e cila i plotëson kushtet, nëse është i pasur, por nëse është i varfër, i vlen për kurban ajo që e ka.

Therja e kurbanit

Kur theksuam më parë se dispozita e kurbanit është vaxhib, ishte për qëllim therja e kurbanit, pra derdhja e gjakut, sepse po qe se e tërë pasuria të shpenzohet për sadaka, nuk e mbulon detyrueshmërinë e therjes së kurbanit.

Therja e kurbanit është mirë që të bëhet nga vetë personi, i cili e ka bërë nijet të therë kurban. Nëse ka njohuri dhe mundësi për therjen e tij, e nëse nuk mundet apo nuk di ta therë kurbanin, atëherë është më mirë të ndihmohet nga dikush tjetër. Nëse dikush tjetër e ther kurbanin, atëherë është mirë që zotëria i kurbanit të qëndrojë pranë tij dhe ta shohë atë duke e therur, sepse i Dërguari i Allahut i kishte thënë të bijës së tij, Fatimes r.a.:

"Oj Fatime, ngrihu dhe shihe kurbanin tënd, sepse të falen mëkatet me pikën e parë të gjakut që bie në tokë dhe thuaj: - Vërtet namazi im, kurbanit im, jeta ime dhe vdekja ime janë për Allahun, Zotin e gjithë botëve, Ai është i pashoq, me atë jam i urdhëruar e unë jam nga myslimanët."

Therësi i kurbanit është mirë të jetë mysliman, sepse është e mekruh (e papëlqyeshme) që të jetë nga ithtarët e librit (ehlul kitab), por nëse ai e ther, kurbanit është i vlefshëm. Mirëpo, nuk lejohet në asnjë mënyrë që kurbanin ta therë idhujtari apo ateisti, i cili nuk beson në Zot.

Të përmendurit e emrit të Allahut para therjes

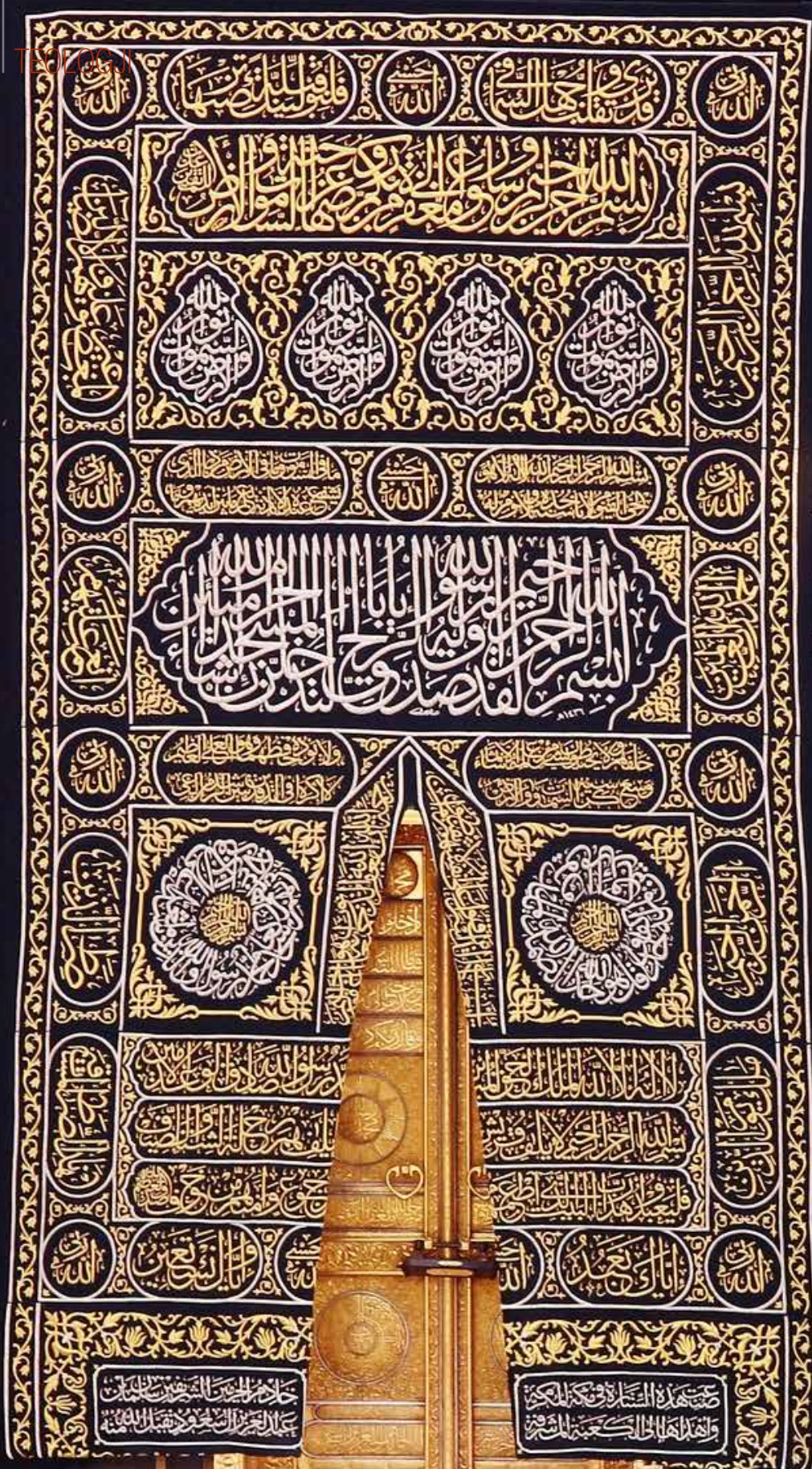
Të përmendurit e emrit të Allahut xh.sh. në momentin e therjes së kafshës është kusht për lejimin e ngrënies së mishit të kafshës së therur. Kjo mbështetet në ajetet Kur'anore, ku Allahu xh.sh. ka thënë:

"Dhe mos hani nga ajo që (para therjes) nuk është përmendur emri i Allahut, sepse vërtet ajo është mëkat." (Enam, 121)

Profeti a.s. ka thënë:

"Hani nga kafsha nga e cila është derdhur gjaku dhe (me rastin e therjes) është përmendur emri i Allahut." (Buhariu)

Shkëputur nga libri "Ilmihal i zgjeruar"

Haxhi

Një ndër shtyllat themelore të Islamit është edhe Haxhi. Me shpreh-jen (el-haxhxhu) në aspektin gjuhësor nënkuptojmë: vizitë, kurse në kuptimin terminologjik të sheriatit do të thotë: "vizita e veçantë në vendin e veçantë (Qabe-Arafat) në kohën e veçantë me veprime e njet të caktuar".

Nga ky përkufizim kuptohet se Haxhi nuk është vetëm udhëtim i thjeshtë, por ai është udhëtim i veçantë përmes së cilit i bëhet adhurim Allahut xh.sh. Gjithashtu, gjatë kryerjes së Haxhit, patjetër të kryhen detyrimet e caktuara sipas parimeve islame dhe atë në kohën dhe ve-ndin e caktuar.

Meqë Haxhi është adhurim, i cili kryhet në kohë, koha në të cilën du-het të realizohet janë muajt Sheval, Dhulka'de dhe dhjetë ditët e para të Dhulhixhxhes, respektivisht kulmi i tij arrihet më 9 Dhul-hixh-xhe, kur ha-xhiu patjetër duhet të jetë në Arafat.

Haxhi është bërë detyrim nga fundi i vitit të nëntë Hixhri. Profeti a.s. Haxhin e bëri vitin e dhjetë, që do të thotë një vit pas detyrueshmërisë së tij dhe kjo për arsye se ajeti Kur'anor, i cili e bëri detyrim Haxhin, kishte zbritur pasi kishte kaluar koha e kryerjes së Haxhit.

Detyrueshmëria e Haxhit

Kryerja e Haxhit është detyrim një herë në jetë. Kjo vërtetohet me rastin e zbritjes së ajetit Kur'anor:

"Për hir të Allahut, vizita e shtëpisë (Qabesë) është detyrim për atë që ka mundësi udhëtimi..." (Al 'Imran, 97)

Kur e dëgjuan këtë ajet, një nga të pranishmit pyeti: "- O i Dër-guari i Allahut, a për çdo vit na është bërë Haxhi farz? -Jo, por vetëm një herë -, tha Profeti a.s." Për këtë çështje ekziston edhe konsensusi (ixhmai) i dijetarëve myslimanë.

Kjo, gjithashtu, argumentohet me hadithin, të cilin e transmeton Ebu Hurejra r.a.:

I Dërguari i Allahut mbajti një ligjëratë dhe mes të tjerash tha: "O ju njerëz! Allahu jua ka bërë detyrim Haxhin, prandaj bëjeni atë. Një njeri i pranishëm nga

mesi i tyre pyeti: - A për çdo vit, o i Dërguari i Allahut? Profeti heshti derisa njeriu përsëriti pyetjen tri herë, e pastaj Profeti a.s. tha: - Sikur të kisha thënë po, atëherë do t'u bëhej detyrim dhe ju mbase nuk do të mund ta kryenit." (Buhariu)

Pra, Haxhi është detyrim islam, është farz për ata që i plotësojnë kushtet, një herë brenda jetës së tyre. Detyrueshmëria e Haxhit vër-tetohet me këtë ajet, në të cilin Allahu xh.sh. thotë:

"Aty ka shenja të qarta: vendi i Ibrahimit dhe kush hyn në të, ai është i sigurt. Për hir të Allahut, vizita e shtëpisë (Qabesë) është detyrim për atë që ka mundësi udhëtimi tek ajo, e kush nuk e beson (ai nuk e viziton); Allahu nuk ka nevojë për (adhurimin që e bëjnë) njerëzit." (Al 'Imran, 97)

Profeti a.s. ka thënë:

shtë ngritur mbi pesë shtylla: dëshmia se nuk ka Zot tjetër, përveç Allahut dhe se Muhamedi a.s. është i dërguari i Tij, falja e namazit, dhënia e zekatit, agjërimi i Ramazanit dhe kryerja e Haxhit për ata që kanë mundësi." (Buhariu).

Urtësitë e Haxhit

S'ka dyshim se Haxhi është adhurim, i cili në vetvete ngërthen urtësi të shumta, por sa për ilustrim do t'i përmendim vetëm disa nga to.

- Haxhi është detyrim fetar, i cili ia mundëson njeriut ta kujtojë historinë e Profetit a.s., vuajtjet e tij, kontributin, angazhimet e tij për përhapjen e fesë islame etj. Në të njëjtën kohë, njeriut ia kujton edhe të kaluarën e profetëve të mëparshëm e në veçanti historinë e Ibrahimit a.s. dhe birit të tij, Ismailit a.s.

- Haxhi është adhurim i cili bën shlyerjen e gabimeve dhe mëkateve. Lidhur me këtë Profeti a.s. ka thënë:

"Haxhi i pranuar nuk ka shpërblim tjetër veç Xhenetit." (Buha-riu).

Haxhi, pra, është adhurim nëpërmes të cilit njeriu e falënderon Allahun xh.sh. për begatitë e dhuruara.

Shkëputur nga libri "Ilmihal i zgjeruar"

DJALI IM, MOS U BË I SHKUJDESUR KUR MERR

Kjo është një këshillë për ata që qeshin, bisedojnë dhe përgojnë njerëzit, ndërkohë që marrin abdes dhe ata që janë të shkujdesur ndaj abdesit të tyre.

Pikërisht babai e pyeti të birin: "Djali im, si merr ti abdes?"

Djali u përgjigj ftohtë: "Ashtu siç marrin abdes të gjithë myslimanët tjerë."

Babai buzëqeshi dhe pastaj e pyeti: "E si marrin abdes të gjithë myslimanët?"

Djali tha: "Baba, myslimanët marrin abdes ashtu siç merr ti abdes!"

Babai heshti pak, e pastaj me një ton serioz tha: "Djali im, do të doja që të kesh të drejtë, por sa më përket mua, unë marr abdes në një gjendje të veçantë shpirtërore dhe ndiej kënaqësi dhe qetësi gjatë abdesit, në këtë kënaqësi është ëmbëlsia, ndërsa në ëmbëlsi është bukuria, madhështia, delikatesa dhe shumë kuptime tjera që mbushin shpirtin tim, të cilat më bëjnë të përlulur dhe të përkushtuar gjatë namazit."

Në këtë moment djali iu paraqitën me qindra pyetje në kokë, por babai nuk i dha kohë të bëjë pyetje, por vazhdoi me këshillën e tij, duke i thënë: "Tani do të citoj hadithin e Pejgamberit (a.s.) kështu që do të dëgjosh me kujdes dhe të mendosh për kuptimet e larta të tij."

Pikërisht Ebu Hurejre (r.a.) transmeton se Pejgamberi (a.s.) ka thënë: **"Kur myslimani apo mu'mini merr abdes dhe pastron fytyrën e tij, nga fytyra e tij, së bashku me ujin, apo me pikën e fundit të ujit, bien të gjitha mëkatet që ka bërë me sy (duke shikuar në haram); kur i pastron duart, nga duart e tij, së bashku me ujin, apo pikën e fundit të ujit, bien të gjitha mëkatet që ka bërë me duar; kur i pastron këmbët e tij, nga këmbët e tij, së bashku me ujin, apo me pikën e fundit të ujit, bien të gjitha mëkatet që ka bërë duke ecur kah mëkati, kështu që pas abdesit del i pastër nga mëkati."**

Nëse e studion me kujdes këtë hadith, atëherë në

të do të gesh ëmbëlsi dhe kënaqësi, që uji me të cilin i pastron pjesët e trupit nuk është asgjë pos dritë me të cilën, në realitet, e pastron zemrën tënde."

Pas kësaj, djali tha: "Ah, si kam mundur të anashkaloj këto kuptime madhështore të abdesit?! Në vend të kësaj, për mua abdesi ka qenë pastrim rutinë i pjesëve të trupit dhe unë pas abdesit asnjëherë nuk kam dalë me këto kuptime."

Babai tejet i gëzuar, tha: "Djali im, nëse në këtë mënyrë i qasesh abdesit, do të ndiesh se zemra jote mbushet me kuptimet shpirtërore madhështore me të cilat do të bëhet e lëmuar dhe e pastër, ndërsa kjo nuk është asgjë pos përgatitje për namaz dhe bisedë me Zotin e Gjithëmëshirshëm dhe Krijuesin e Lartësuar, Allahun (xh.sh.). Për këtë, përpiku që zemra jote të jetë në këtë mënyrë e pranishme gjatë çdo abdesi dhe kjo, nëse do Zoti, do të të sjellë më shumë përkushtim në namaz."

Djali tha: "Ky pra është shkaku pse përsëritet marrja e abdesit për çdo namaz qoftë edhe nëse ke abdes, sepse kjo është dritë mbi dritë, kuptimet madhështore të cilat lindin kuptime mahnitëse."

Babai tha: "Jo vetëm kjo, por ky është shkas që gjithmonë të ruash abdesin dhe të marrësh abdes kurdo që del nga shtëpia, në mënyrë që me zemër të pastër, plot me kuptime madhështore, të ballafaqohesh me jetën dhe nxitjet e saj."

Abdullah bin Omeri (r.a.) transmeton se i Dërguari i Allahut (a.s.) ka thënë:

"Askush nga ju nuk merr abdes dhe e plotëson e pastaj thotë: 'Eshhedu en la ilahe il-lall-llah ue eshhedu enne Muhammeden abduhu ve resuluhu (Dëshmoj se nuk ka zot tjetër pos Allahut, dhe dëshmoj se Muhammedi është rob i Dërguari i Tij)', e që nuk do t'i hapen të tetë dyert e Xhenetit, për të hyrë në Xhenet nga cila dëshiron." (Muslimi)

O Allah i Gjithëmëshirshëm, na bëj nga ata që pendohen shpesh dhe pastrohen shumë!

GJITHËPËRFSHIRJA E JASHTËZAKONSHME E

Kur'anit

- Fjalët e Kur'anit janë vendosur në një mënyrë të tillë, saqë çdo frazë, çdo fjali, madje çdo shkronjë, e ndonjëherë edhe një sukun (boshllëk) ka shumë aspekte.

- Ai u jep çdonjërit prej atyre të cilëve ai u adresohet, pjesën e tij nga një derë e ndryshme. Për shembull ajeti kur'anor: "...Dhe (Ne i kemi bërë) malet si shtylla mbështetëse" (Kur'an, 78: 7);

Kjo është një frazë që nënkupton: "Unë i bëra malet si shtylla mbështetëse për token tuaj."

• PJESA e një njeriu të zakonshëm nga kjo frazë do të ishte:

Ai i shikon malet që duken si shtylla të ngulura në tokë; mendon për dobritë e mirësitë në to dhe i jep falënderime Krijuesit të tij.

• PJESA e një poeti nga kjo frazë do të ishte:

Ai e përfytyron token si një fushë mbi të cilën është ngrehur një hark i gjerë, kupa e qiellit, si një çadër e madhe jeshile e zbukuruar me llamba elektrike; i shikon majat e maleve si bazat e qiejve dhe sikur të ishin kunjat e çadrës; ai e adhuron Krijuesin e Gjithëlavdishëm me një çudi të mahnitshme.

• PJESA e një nomadi elokuent nga kjo frazë do të ishte:

Ai e përfytyron sipërfaqen e tokës të jetë një shkretëtirë e gjerë; i përfytyron vargmalet si çadra nomadësh të shumta e të shumëllojshme; dhe sikur shtresa e dheut të ishte hedhur mbi shtyllat e larta, dhe majat e mprehta të shtyllave të kishin ngritur lart mbulesën e dheut, të cilin ai e shikon si banor i krijesave të ndryshme, duke parë njëri-tjetrin.

Kështu ai bie në sexhde i mahnitur para Krijuesit të Gjithëlavdishëm, i Cili i vendosi e i nguli kaq lehtë këto qenie madhështore e të fuqishme, sikur ato të ishin çadra në faqen e tokës.

• PJESA e një gjeografi me dhunti letrare nga kjo frazë do të ishte:

Ai e mendon globin tokësor si një anije duke lundruar në oqeanin e ajrit ose të eterit, ndërsa malet si direkë e pajorë të ngulur në anije për ekuilibrin dhe qëndrueshmërinë e saj.

Ai kështu mendon dhe pohon përpara Madhësisë së të Gjithëfuqishmit Absolut, i Cili e bëri globin e madh tokësor si një anije të mirëorganizuar; i Cili na vendosi ne në të, dhe e bën atë të udhëtojë në largësitë më të skajshme të universit, duke thënë:

"Lavdia të takon Ty, o Zot! Sa i lartë është Dinjiteti Yt!"

• PJESA e një sociologu dhe filozofi të shoqërisë njerëzore do të ishte:

Toka është një shtëpi, dhe shtyllat madhështore të jetës së asaj shtëpie janë jetët e gjallesave; ndërsa shtyllat mbështetëse të jetës së gjallesave janë uji, ajri dhe toka, të cilat janë kushtet e jetës; dhe shtyllat e drekët mbështetës të ujit, ajrit dhe tokës janë malet, sepse malet janë rezervuarët për ujë, janë krehrit për ajrin -sepse ato shtynë e hedhin gazin e dëmshëm dhe e pastrojnë atë-; dhe janë mbrojtësit për token nga transformimi në moçalishte si dhe nga cenimi e shkelja e detit.

Për më tepër, malet janë thesaret për domosdoshmëritë e jetës njerëzore. Kështu, ai e kupton dhe me nderim e respekt të plotë i jep falënderime dhe lavdërime Krijuesit të Gjithëlavdisë e të Mirësisë, i Cili i bëri këto male të lartë si shtylla për token (shtëpinë e jetës sonë) dhe në këtë mënyrë i caktoi ato si ruajtësit e thesareve të jetës sonë.

• PJESA e një studiuesi të filozofisë natyrore nga kjo frazë do të ishte:

Ai do të mendonte për tërmetet e lëkundjet që ndodhin si rezultat i ngritjeve të shtresave dhe i bashkimit në brendësinë e tokës se ato qetësohen me shfaqjen e maleve, dhe se shkaku i qëndrueshmërisë së tokës në boshtet e saja dhe në orbitën e saj, dhe e mos-devijimit në rrotullimin e saj vjetor si rezultat i tronditjes së tërmeteve, është shfaqja (dalja) e maleve.

Është sikur toka të merre frymë me daljen e maleve dhe sikur të ulte zemërimin e të qetësohej.

Kështu, ai kupton, qetësohet dhe futet plotësisht në besim duke thënë:

"E gjithë urtësia i përket Allahut xh.sh!"

HAFIZ IBRAHIM DALLIU (1878-1952)

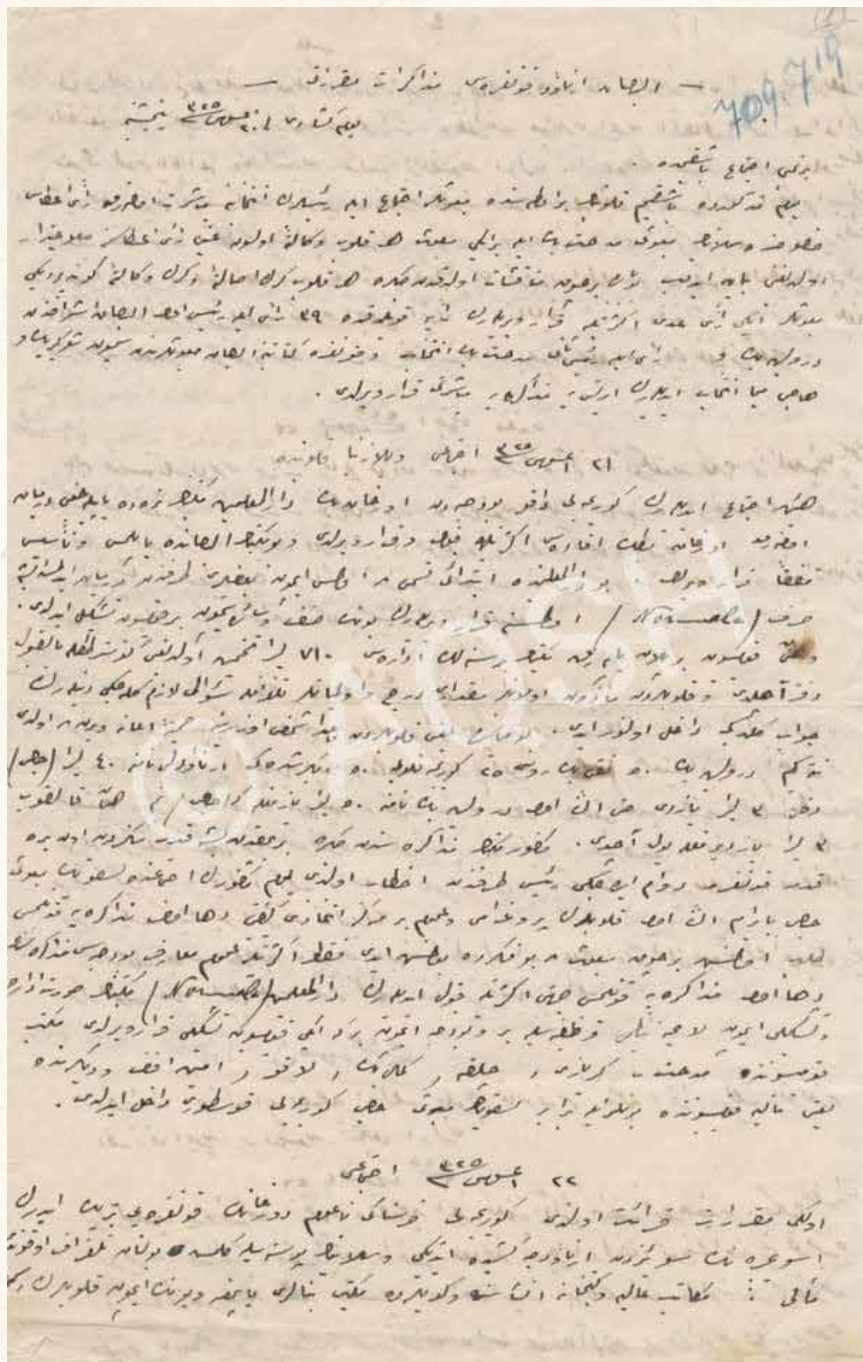
Në foto: Hafiz Ibrahim Dalliu si dhe një dokument i vitit 1909 ku emri i tij është ndër emrat e delegatëve nga krahina të ndryshme në Kongresin e Elbasanit. Ibrahim Dalliu ishte përfaqësues i Tiranës.

shtatorin e vitit 1909.

Ishte ndër të parët që themeloi Normalen e Elbasanit. Pas 1912 iu kushtua publicistikës e letërsisë satirike. Më vonë drejtoi gazetën politike "Dajti". Botoi shumë vepra nga viti 1918-1924 si "Grenzat e kuqe" (1918), "Dokrrat e hinit" (1920), "Kabineti i Xhaferr Ypit" (1922), etj. Shkroi gjithashtu edhe librin me vjersha "Kreshniku i atdheut", si dhe monografinë "Patriotizma në Tiranë" (1930). Por njohjen si poet e fitoi nga qëndrimi i tij stoik kundër torturave që i bënë pushtuesit e Shqipërisë.

Më 6 qershor 1912 Luigi Gurakuqi, në gazetën "Lajmëtari", shkruante me keqardhje se Hafiz Ibrahim Dalliu çalonte nga torturat që i bëri Turgut Pasha. Ai njohu qelitë e burgut të Manastirit, Selanikut, Tiranës. Duhet përmendur kontributi i paçmuar gjatë viteve '30 ku numërohen rreth 15 vepra nga të cilat shquhet "Tefsiri shqip i Kur'anit", "E lemja dhe jeta e të madhit Muhamed a.s.", vepër me 238 faqe, Tiranë 1933, "Mësimet teorike dhe praktike të besimit islam", Tiranë 1935.

Qe anëtar i Lidhjes së Shkrimtarëve dhe Artistëve të shquar. Bie në sy gjatë gjithë jetës së tij. Në periudhën e fundit të Abdulhamitit II dhe më pas në periudhën e xhonturqve, Ibrahim Dalliu ka marrë pjesë aktive në përhapjen e gjuhës shqipe. Ka qenë anëtarë i klubit "Bashkimi" që u formua në Tiranë (1908) dhe në po këtë vit ndikoi në hapjen e shkollës së vajzave. Në kongresin e Elbasanit (1909) mori pjesë si delegat i Tiranës. Në shkollën Normale të Elbasanit Hafiz Ibrahim Dalliu e gjejmë si pjesë të stafit pedagogjik. Do të jetë pjesë e lëvizjeve për pavarësi dhe në vitin 1912 organizoi ceremoninë e Shpalljes së Pavarësisë në Tiranë. Në kongresin e Lushnjës (1920) mori pjesë si delegat i Tiranës. Deri në vitin 1924 Hafiz Ibrahim Dalliu do të jetë aktiv në zhvillimet politike në vend. Më pas do i përkushtohet studimeve teologjike. Pas çlirimit, Ibrahim Dalliu ishte anëtar i Lidhjes së Shkrimtarëve dhe Artistëve, por për shkak të mendimeve që kishte për komunistët do të gjykohej dhe do të futej në burg ku edhe u sëmur dhe ndërroi jetë më 12 Korrik 1952, në moshën 73 vjeçare.

Më 12 korrik të vitit 1952 ndërroi jetë Hafiz Ibrahim Dalliu.

Ai lindi në Tiranë në vitin 1878. Arsimin fillor e të mesëm e kreu në Tiranë, kurse arsimin e lartë për teologji e kreu në Stamboll. Veprimtarinë e tij e gjejmë në fusha të ndryshme, si teologji, letërsi, arsim dhe kulturë. Por dimensionin atdhetar dhe mbrojtës i së drejtës së mendimit të lirë të individit do të shtrihej në shumë lëmi të tjera.

Hafiz Ibrahim Dalliu që një figurë

patriotike, që i shërbeu arsimit në përgjithësi dhe atij pedagogjik në veçanti. Me Kur'an në dorë dhe pushkë në krah, ai u priu vullnetarëve të Tiranës si komandant për ta mbrojtur vatanin kundër agresorëve jugosllavë. Pa mbushur ende 18 vjeç përvetësoi alfabetin shqip dhe më 1901 shërbeu si mësues i shkollës shqipe në Tiranë. Më 1908 hapi shkollën e vajzave në Tiranë. Mori pjesë në Kongresin për problemet e arsimit që u mbajt në Elbasan në

Khamia e Pazarit **GJIROKASTËR**

Xhamia e Pazarit në Gjirokastër është një monument i rëndësishëm në qytetin muze, që datohet nga mbishkrimi ndërtimor në vitin 1754-55 (1168H). Xhamia ngrihet në qendër të qytetit, në anën perëndimore të pazarit, në terren të pjerrët, si shumica e ndërtesave të qytetit dhe për këtë paraqet një ndërtim të tipit gjysmëkat. Kjo veçanti, si dhe vendi që zë në ansambël, kanë përcaktuar ndërtimin vëllimor të saj dhe krijimin e një kalimi në pjesën e poshtme, të mbuluar me qemerë në pjesën qendrore dhe me dy arkada paralele anash. Në nivelin e sallës së lutjeve të çojnë shkallë të gurta, me dy rampa ngjitjeje, që mbështeten në një sistem qemerësh. Xhamia përbëhet nga salla e lutjeve, portiku dhe minarja, veç nënstrukturave që përmendëm.

Salla e lutjeve është katrore në plan, me përmasa 8,85 x 8,95m dhe mbulohet me kupolë mbi trompa në qoshe. Në dallim nga xhamitë e tjera, vëllimi kubik nuk ka lartësi të madhe, e kushtëzuar kjo si nga dëshira për t'u harmonizuar me ansamblin, ashtu edhe për të mos rritur peshat që shkarkohen mbi nënstrukturat. Në sallë hyhet nga porta në anën veriore, nëpër një "korridor" në nivel më të ulët se dyshemeja e portikut. Përballë hyrjes, mbi struktura të drunjta, është mihrabi dhe minberi. Menjëherë pas hyrjes, mbi katër shtylla druri, kemi mafilin. Në krah të djathtë ndodhet një shkallë për t'u ngjitur në mafil dhe në minare.

Salla e lutjeve ndriçohet nga dritare në faqen veriore, perëndimore dhe lindore si dhe nga tetë dritaret e tamburit, nga një për çdo faqe. Dritaret janë të vendosura në dy radhë të poshtmet drejtkëndore e të sipërmet mbuluar me hark prej gurësh. Edhe dritaret e tamburit janë

mbuluar me hark prej gurësh, që janë të vendosur sipas rrezeve. Në ndërtimin vëllimor të anës së jashtme salla e lutjeve përbëhet nga vëllimi kubik, që përfundon me kornizë horizontale, kurse tamburi tetëfaqësh, me çati, është mbuluar me rrasa gurësh. Muret janë ndërtuar me gurë gëlqerorë me ngjyrë gri në të bardhë të gdhendur lehtë. Minarja fillon me bazament të lartë, që në nivelin e ngritjes së nënstrukturave. Bazamenti është shumëfaqësh, i ndërtuar me gurë të nxjerrë nga formacione shtresore, të punuar fare pak. Mbas një kornize të lehtë ngrihet pjesa kalimtare prej trung-piramide e, më lart, trupi i minares me prerje shumëkëndore. Trupi përfundon me kazanin, ballkoni i të cilit del konsol me ndërmjetësinë e gjashtë radhë gurësh dhëmbësharre, që ngrihen ndaj njëri-tjetrit, zgjidhje mjaft interesante dhe e papërdorur gjatë.

Në pikëpamje të ndërtimit planimetrik portiku i Xhamisë së Pazarit është një shembull mjaft i zhvilluar. Portiku shtrihet në dy krahë, në veri dhe në lindje. Pjesa e përparme, vëllimi kryesor, është e hapur dhe mbështetet mbi pilastra. Dikur mbi to kishte harqe rrethore, nga të cilët sot ruhet vetëm ai nga perëndimi. Pjesa anësore është e mbyllur me një mur që ka dritare vetëm në anën lindore. Kjo zgjidhje e zhvilluar e portikut, që e shohim këtu për herë të parë, çohet më tej në xhaminë e Ethem Beut në Tiranë. Siç vëren edhe Kiel, kjo xhami është ndërtimi më i rëndësishëm islam i Shqipërisë së jugut, një ndërtim i mjeshtërive vendas, të cilët, sipas mënyrës së tyre, vazhduan traditën e një shekulli më parë, por pa arritur nivelin artistik të veprave të mëparshme.

QËNDRIMET E GABUARA NË *Martësë*

Shpeshherë lexojmë thënie apo teori frymëzuese, të cilat reklamojnë paqen, harmoninë dhe lumturinë bashkëshortore. Nisur nga këto teori fillojmë të ëndërrojmë për marrëdhënien tonë. Sado njeri, bashkëshort/e i mirë të jesh, sado e bukur të jetë martesë jote, gjithmonë ekzistojnë disa sjellje apo veprime të bashkëshortëve të cilat mund ta helmojnë atë. Nuk është e lehtë të dallosh një pjesë të mirë të sjelljeve të tilla helmuese, që burimin e kanë në fëmijërinë tonë. Edhe në qoftë se i kemi vënë re do të na duhet kohë dhe durim për të aplikuar kundërhelmin. Ç'është e vërteta martesë është sakrificë, durim e përpjekje e vazhdueshme. Në martesë nuk ka një tablo fikse lumturie, lumturinë duhet ta ndërtojmë në çdo çast.

Më poshtë do të flasim rreth disa sjelljeve, reagimeve negative nga të cilat duhet qëndruar larg nëse duam të forcojmë marrëdhëniet bashkëshortore, të mbajmë të freskët martesën dhe të shërojmë plagët e marra.

Kritikat

Kritikat më shumë përfshijnë paragjykimet e lidhura me veçoritë fizike dhe përgjithësimet e panevojshme. Në rastin e kritikës ne e përcaktojmë problemin si një e metë e bashkëshortit/tes; p.sh. nëse flasim me fjalë si 'si mund të jesh kaq pa ndjenja dhe egoist' nuk fokusohemi te problemi por kemi kaluar në sulm. Nëse shtojmë edhe fjalë si 'çfarë lidhje ke ti me dhembshurinë?!' e kemi çuar problemin buzë greminës. Përgjithësimet si 'ti gjithmonë...', çfarë të presësh nga ti' e dëmtojnë marrëdhënien. Po mirë, a nuk do të mund t'i themi asgjë bashkëshortit/tes? Sigurisht që po! Një martesë e shëndetshme plotëson në mënyrë të ekuilibruar kërkesat fizike dhe psikologjike të çiftit. Mendimet apo sugjerimet tona mund t'i pasqyrojmë paqësisht, duke mos lënë mënjanë respektin dhe pa bërë përgjithësime. Rruga më efektive për ta bërë këtë është përdorimi i një gjuhe të butë dhe të qetë. Për shembull, në vend të përdorimit të fjalëve 'nuk më ndihmon fare' mund t'i thoni 'jam aq e lodhur dhe nuk e di a do mund t'i përfundoj punët që kam, kam nevojë për ndihmën tënde.'

Qëndrimi mbrojtës

Dallimi i efektit negativ që krijon tek ne një qëndrim i tillë kërkon pak kohë, por pasojat janë të padëshiruara. Qëndrimi mbrojtës vjen si rrjedhojë e kritikës, personi i kritikuar nuk pranon të mbajë asnjëherë përgjegjësi, nuk e sheh gabimin dhe e shkatërron lidhjen me tezat e tij të pafajësisë. Nëse ne nuk përpiqemi të dëgjojmë ankesën e bashkëshortit/tes dhe përpiqemi vazhdimisht të mbrojmë tezën tonë, kjo është shenjë treguese e shmangies së përgjegjësisë. Në vend të vetëmbrojtjes me teza si 'më pyet njëherë pse e bëra?', 'ti filllove i pari, po e hiperbolizon tani', le të përpiqemi të gjejmë pjesën tonë të fajit në situatën e krijuar problematike dhe të kërkojmë zgjidhje reale e jo vetëm zgjidhje me fjalë.

Ofendimi

Vetëm ofendimi është i mjaftueshëm për ta shkatërruar martesën. E folura me nënkuptime, lëvizjet e syve, shtrembërimet e gojës apo hundës, përdorimi i cilësimeve ofenduese, janë të papranueshme për një marrëdhënie. Ofendimi është një nga paralajmëruesit më të mëdhenj të divorcit dhe është shumë i rrezikshëm. Nëse vini re shenja të ofendimit në martesën tuaj përpiquni të qëndroni larg dhe të praktikoni kulturën e lavdërimit. Le të japim mesazhin 'të shoh, të ndjej dhe je i veçantë' duke vlerësuar çdo veprim, i madh apo i vogël qoftë.

Vendosja e një muri ndarës

Kjo ndodh zakonisht gjatë një debati, ku njëri nga bashkëshortët preferon të largohet, të mos dëgjojë palën përballë, të mbyllet në vetvete, të zgjedhë heshtjen në vend të komunikimit. Tensionimi fizik dhe psikologjik i personit është aq i lartë saqë për një çast komunikimi ndërpritet. Pikërisht në këtë moment rekomandohet largimi nga debati për 20 minuta, ose qetësimi i palëve. Para se debati të arrijë në një pikë të pakthyeshme, më mirë është të ngadalësohet për pak kohë. Nëse ne provojmë të qetësohemi, si fizikisht ashtu edhe emocionalisht, do të krijojmë hapësira të reja për zhvillimin më të qetë të debatit në vend të izolimit apo krijimit të një muri ndarës.

Të lexosh mendimet

Të mendosh sikur i di edhe mendimet që i kalojnë në mendje bashkëshortit/tes edhe nëse nuk keni ndonjë provë apo argument të qartë. Formulimi i fjalive të tilla si 'ti më kërkoje falje por unë e di që për ty nuk ka ndonjë rëndësi' ose 'familja nuk ka rëndësi për ty, e vetmja gjë që vlerëson është puna', 'dolëm bashkë për ecje por pa dëshirën tënde' e lodh më shumë bashkëshortin/ten me kalimin e kohës, i cili më pas heq dorë nga të shprehurit e vetes dhe komunikimi. Bashkëshorti/ja ndaj të cilit jeni ankuar se nuk flet asgjë me ju, se nuk ndan mendimet e tij, ndoshta ka hequr dorë vetëm për këtë shkak me mendimin se 'ju i dini të gjitha, sido që të jetë'. Në vend të leximit të mendimit pranoni si të vërtetë çdo gjë të thënë nga pala përballë. Në këtë mënyrë do ta bëni të ndihet më i vlerësuar.

Krahasimi

Krahasimi i bashkëshortit/tes tuaj me një person tjetër mund të jetë një nga armiqtë më të mprehtë të martesës. Ju gaboheni nëse mendoni se me anë të krahasimit bashkëshorti/ja juaj do të ndryshojë sjellje apo qëndrim. Krahasimi ndikon në humbjen e vetëbesimit në çdo moshë, nxit zemërimin dhe na bën të ndihemi të pamjaftueshëm e të mangët. Nga ana tjetër ky krahasim na nxit të ushqejmë ndjenja urrejtjeje ndaj personit me të cilin jemi krahasuar. Përpikuni të shikoni anët pozitive të bashkëshortit/tes, përpjekjet e tij në forcimin e marrëdhënies bashkëshortore dhe jo ta krahasimi me një person tjetër, i cili mendoni se është më i plotësuar se ai.

Këndvështrimi negativ

Të zgjedhësh gjërat negative dhe të fokusohesh tek ato dhe të mos vështrësh gjërat pozitive. Nëse njeriu bëhet rob i mendimit negativ atëherë ai qëndron larg shpresës dhe mirësisë. Për hir të forcimit të martesës sonë jemi të detyruar të zbulojmë anët pozitive të bashkëshortit/tes dhe t'i shtojmë ato. Ka raste kur njeriu fokusohet te gabimet e tjetrit dhe harron të vetat. Në të vërtetë bashkëshortët janë pasqyrë të njëri-tjetrit, a e keni provuar ndonjëherë

të mendoni se si pasqyrohet tek ju diçka të cilën nuk e pëlqeni te bashkëshorti juaj?

Të verbohesh ndaj kërkesës së tjetrit

Kur thua 'kam nevojë për dashuri për përkujdesje, pushim' mendoni të njëjtën gjë edhe për palën përballë, e cila pret të njëjtën gjë nga ju. Le të mos qëndrojmë vetëm në pozicionin e kërkuarit por të rrisim ndjeshmërinë tonë, duke plotësuar edhe kërkesat e tjetrit. Martesa është një sistem shitje-blerje. Nëse ndodh që njëra palë kërkon dhe merr atë që do, ndërkohë që pala tjetër sakrifikon vetëm duke dhënë, atëherë ekuilibri prishet. Nëse çdo bashkëshort do të vendoste dhënien përpara marrjes ajo martesë do bekohej me mbarësi e lumturi.

Të analizosh bashkëshortin nga ana psikologjike, të përcaktosh diagnozën

Kohëve të fundit përballemi me raste kur njëri nga bashkëshortët analizon psikologjikisht palën tjetër, gabimet e tij i lidh me problemet e fëmijërisë, qëndrimet e gabuara të prindërve dhe e ballafaqon bashkëshortin/ten me to në mënyrën më të dhimbshme. Nuk mjaftohet vetëm me kaq por pretendon se pala tjetër ka nevojë të marrë ndihmën e specialistit. E cilëson bashkëshortin/ten si narcist, paranojak, të fiksuar, të varur dhe e beson këtë gjë. Askush nuk mund të cilësojë një person me etiketime të tilla, duke u bazuar në filmat, librat apo dokumentarët e parë në televizion. Një lloj etiketimi i tillë jep mesazhin 'unë jam më i mirë se ti' palës përballë. Ne nuk jemi prindi, mësuesi apo shefi i bashkëshortit/tes tonë dhe nuk duhet të jemi. Le të ruajmë ekuilibrin e marrëdhënies bashkëshortore. Nëse bashkëshorti/ja ka nevojë realisht për një specialist, atëherë duhet gjetur rruga e duhur dhe e përshtatshme e bindjes.

Edhe në martesat më të lumtura ka debate e mosmarrëveshje. Pika e cila përcakton gradën e lumturisë në martesën tonë nuk është mungesa e debatit por mënyra se si e menaxhojmë atë. Në çdo debat ekzistojnë rrugët e mirëkuptimit dhe të marrëveshjes me njëri-tjetrin. Debatet janë funksionale, le të mos harrojmë që qëllimi ynë, mënyra e komunikimit është e vetmja rrugë suksesi. Hapat e vegjël por të vazhdueshëm do ta shpëtojnë një martesë në kohë krize.

Radikalet e lira DHE plakja e shpejtë

"Radikalet e lira" janë një lloj i veçantë molekule e cila është e lidhur me shumë sëmundje të lidhura me moshën. Ato formohen si rezultat i një procesi të quajtur stresi oksidativ, i cili zhvillohet kur një molekulë oksigjeni ndahet në atome të veçantë me elektrone të pa-çiftëzuar. Natyra e elektroneve është e tillë që atyre u pëlqen të jenë në çifte dhe si rezultat do të kërkojnë "lirisht" dhe "rrënjësisht" në të gjithë trupin për të çiftuar një elektron tjetër. Ata pothuajse mund të konsideroheshin romantikë nëse nuk do të ishin aq të rrezikshëm!

Rreziku kryesor i tyre vjen nga dëmtimi që ato shkaktojnë në qelizat ose membranën qelizore, proteinat dhe ADN-në. Dëmtimi qelizor ndodh kur radikalet e lira udhëtojnë nëpër qeliza dhe prishin strukturat e molekulave të tjera. Akumulimi gradual i tyre dhe dëmtimi i shtuar që ndërtohet ndërsa ato mbledhen gjithnjë e më shumë, është ajo që ndihmon në shkaktimin e shumë sëmundjeve të lartpërmendura të

plakjes. Trupi ynë është nën sulm të vazhdueshëm nga stresi oksidativ dhe qelizat mund të funksionojnë keq ose të vdesin nëse kjo ndodh shumë shpesh dhe pa mirëmbajtjen e duhur të organizmit.

Radikalet e lira janë një nënprodukt i mbeturinave që formohen si rezultat i reagimeve të ndryshme kimike që ndodhin gjatë proceseve normale metabolike të trupave tanë. Ata më pas "hidhen" dhe grumbullimi i tyre përfundimtar shpesh do të dëmtojë trupat tanë, ashtu si mbeturinat e fabrikës dëmtojnë mjedisin. Megjithatë, ato nuk janë krejtësisht të padobishme; është e pamundur për trupat tanë të kthejnë ajrin dhe ushqimin në energji kimike pa një reaksion zinxhir të radikaleve të lira. Radikalet e lira janë gjithashtu një pjesë kritike e sistemit imunitar, pasi ato gjithashtu lëvizin nëpër venat tona dhe mund të përballen me agjentët e huaj mikrobial.

Çfarë janë radikalet e lira?

Kuptimi i radikalëve të lirë kërkon

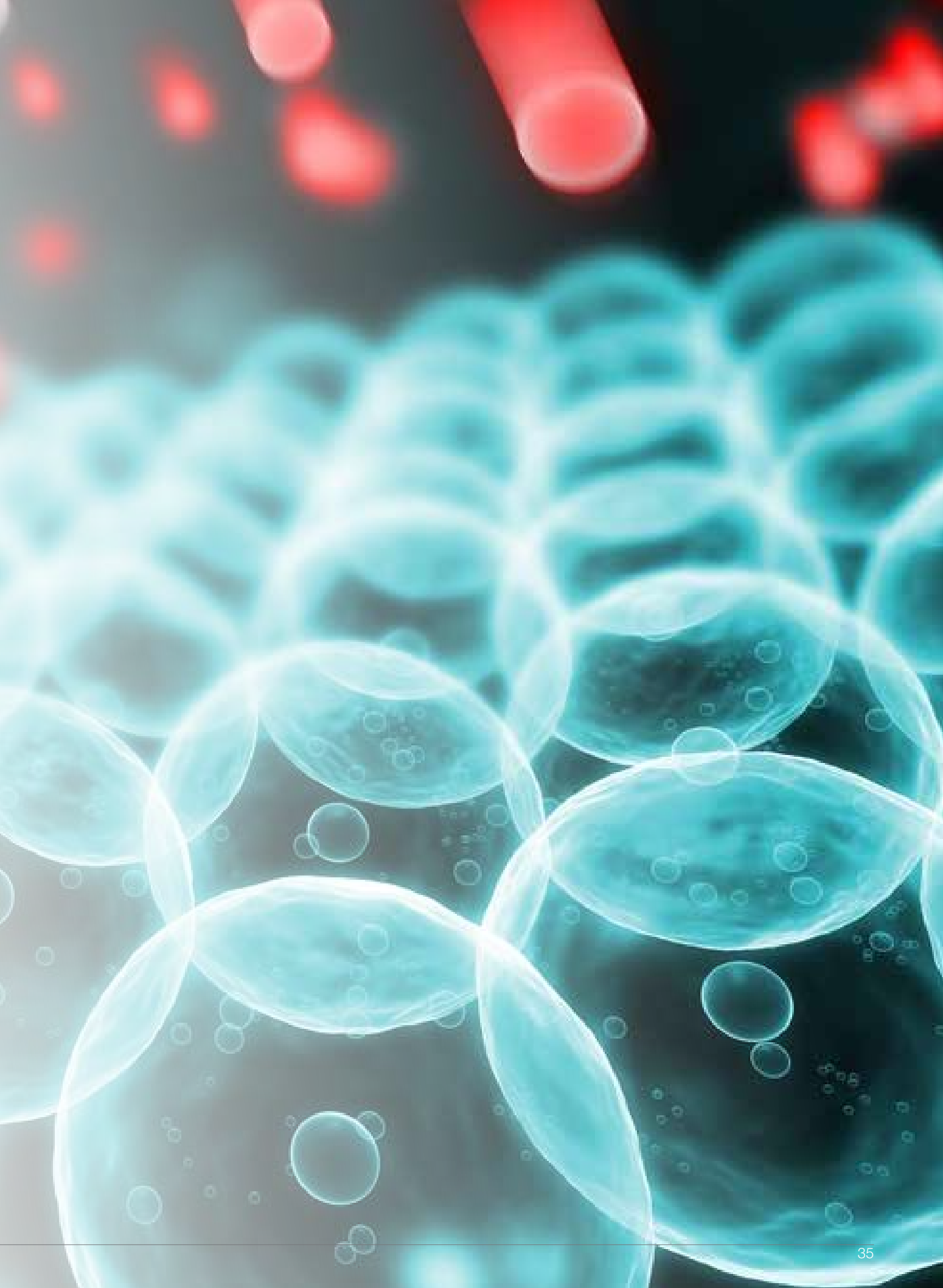
disa njohuri elementare të kimisë.

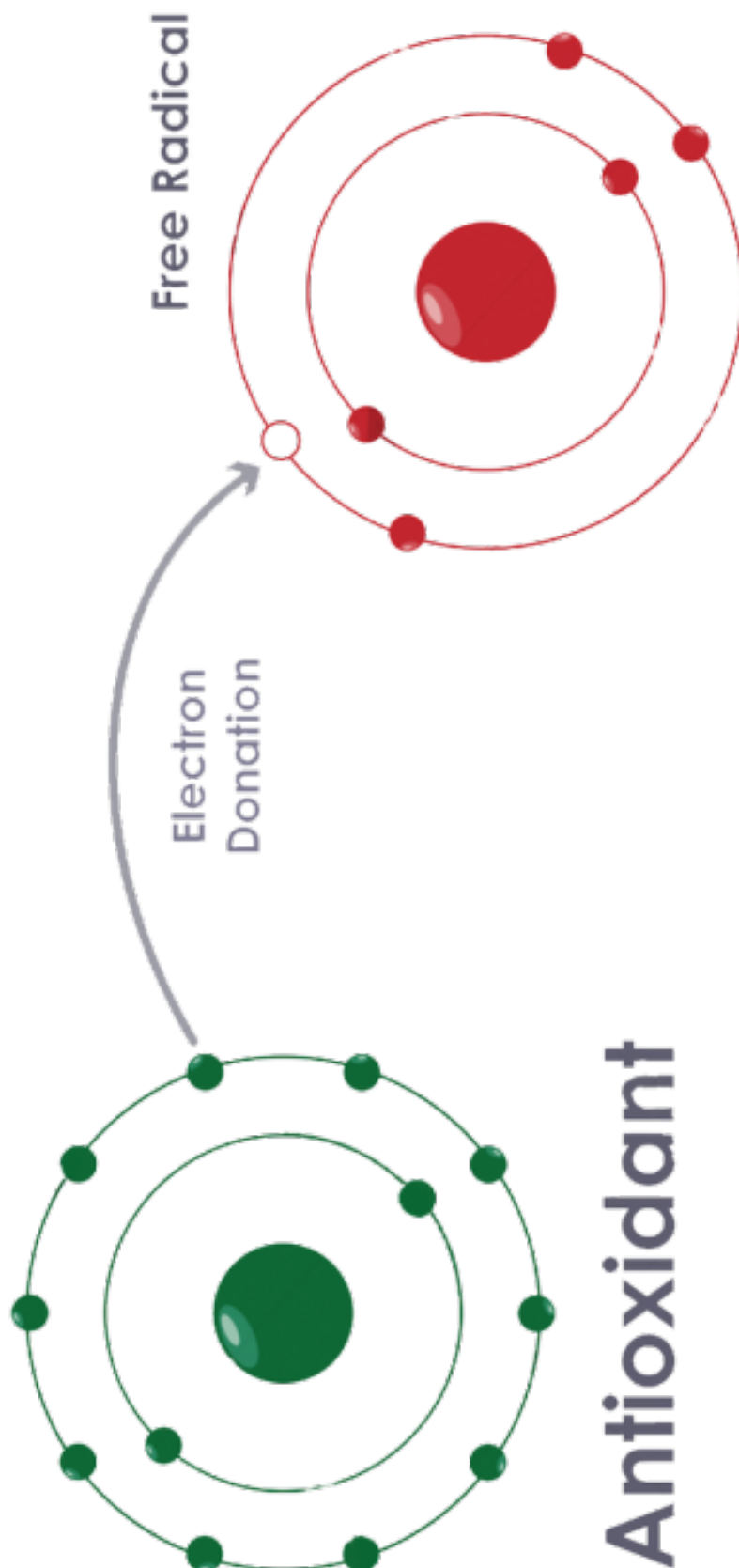
Elektronet rrotullohen rreth atomeve në nivele të quajtura orbitale. Secili orbital mbushet nga një numër fiks i elektroneve dhe kur orbitali i parë të jetë i plotë, atëherë elektronet do të fillojnë të mbushin orbitalin tjetër.

Nëse ekziston një atom, orbitali i jashtëm i të cilit nuk është i plotë, atëherë ai mund të lidhet me një atom tjetër, duke përdorur elektronet për të mbushur orbitalin e tij të jashtëm. Këto lloje të atomeve njihen si radikale të lira.

Atomat që kanë një orbital të plotë të jashtëm bëhen të qëndrueshëm, megjithatë radikalet e lira janë të paqëndrueshme. Ata janë "të dëshpëruar" për të fituar numrin e plotë të elektroneve që janë të nevojshme për të mbushur të gjitha orbitalet e tyre dhe për këtë arsye do të reagojnë shpejt me substanca të tjera.

Merrni shembullin e molekulave të oksigjenit. Nëse ato ndahen në atome të veçantë, që kanë elektron

të pa-çiftuar, edhe ata do të bëhen radikalë të lirë të paqëndrueshëm që kërkojnë atome ose molekula të tjera për tu lidhur. Nëse kjo procedurë ndodh vazhdimisht, atëherë ajo do të fillojë një proces të quajtur stres oksidativ.

Pirja e duhanit, rrezet UV, ndotja e ajrit, ushqimi i shpejtë, pesticidet, rrezatimi jonizues, ilaçet dhe inflamacioni kanë qenë të gjitha të lidhura me formimin e radikaleve të lira. Ne duhet të jemi të zellshëm kur bëhet fjalë për të kuptuar se si këto ndikime mund të ndikojnë në shëndetin tonë trupor dhe pastaj t'i luftojmë me antioksidantë natyralë.

Radikalet e lira janë të lidhura ngushtë me plakjen

Një nga efektet e stresit oksidativ është se ai mund të dëmtojë qelizat e trupit tonë dhe kështu të promovojë shumë nga sëmundjet dhe simptomat që lidhen me plakjen, të tilla si rrudhat dhe flokët gri. Ata do të marrin elektrone nga atomet e tjerë në mënyrë që të bëhen më të qëndrueshëm, një proces që mund të shkaktojë sëmundje ose shenja të plakjes.

Në 1956, "Teoria e plakjes nga Radikalet e Lirë" u përshkrua si një mënyrë për të kuptuar se si saktësisht trupat tanë plaken me kalimin e kohës. Të gjithë plaken dhe ndërsa plakemi trupi ynë humbet aftësinë e tij për të luftuar efektet e radikaleve të lira. Me kalimin e kohës trupat tanë prodhojnë më shumë radikale të lira dhe më shumë stres oksidativ, i cili rrit shpejtësinë me të cilën dëmtohen qelizat dhe kështu mund të sjellin procese degjenerues.

Shumë sëmundje të lidhura me moshën siç janë degjenerimi muskular, kanceret e caktuara, arteroskleroza, sëmundjet kardiovaskulare, emfizema, sëmundja e Alzheimerit, sëmundja e Parkinsonit, ulcerat dhe të gjitha sëmundjet inflamatore, si artriti, lupusi dhe shumë të tjera, lidhen me radikalet e lira. Radikalet e lira mund të gjenden në ushqimin që

hamë, siç janë ushqimet e skuqura, ilaçet që marrim, ajri që thithim dhe uji që pimë. Radikalet e lira gjenden gjithashtu në alkool, tym duhani, pesticide dhe ndotës të ajrit.

Disa studime dhe teori janë lidhur me stresin oksidativ dhe ndërtimin e radikaleve të lira, duke përfshirë:

- Sëmundje degjeneruese gjenetike, si sëmundja Huntington ose Parkinson

- Ndryshime të lidhura me moshën në dukje, si humbja e elasticitetit të lëkurës, rrudhat, thinjat e flokëve, rënia e flokëve dhe ndryshimet në strukturën e flokëve

- Katarakta dhe rënia e shikimit në lidhje me moshën

- Diabeti

- Kanceri, i cili shoqërohet me efekte kromozomale dhe aktivizim onkogjen për shkak të reagimit të radikaleve të lira

- Sëmundjet e sistemit nervor qendror, si Alzheimer dhe format e ndryshme të demencës

- Sëmundjet kardiovaskulare për shkak të arterieve të bllokuara

- Çrregullime autoimune dhe inflamatore, si artriti reumatoid dhe kanceri

Teoria e radikalëve të lirë të plakjes është relativisht e re, megjithatë, disa studime rrisin besueshmërinë e saj. Studiuesit u përqendruan në mitokondrinë e qelizës, "central elektrik" që përpunon lëndët ushqyese për të furnizuar tërë qelizën. Eksperimentet në minjtë, për shembull, treguan një rritje të dukshme në radikalet e lira ndërsa minjtë plakeshin. Këto ndryshime përkuan me rëniet e lidhura me moshën në shëndetin e tyre. Këto eksperimente gjithashtu treguan se radikalet e lira, të prodhuara në mitokondri, dëmtojnë substancat që u nevojiten qelizave në mënyrë që të punojnë si duhet. Ky dëmtim shkakton mutacione që prodhojnë më shumë radikale të lira, duke përshpejtuar kështu procesin e dëmtimit të qelizës. Kjo ndihmon në shpjegimin e plakjes, pasi plakja shpejtohet me kalimin e kohës.

Grumbullimi gradual, por gjithnjë e më i shpejtë i radikalëve të lirë, ofron një shpjegim pse edhe trupat e shëndetshëm plaken dhe amortizohen me kalimin e kohës.

Antioksidantët mund të neutralizojnë Radikalet e lira

Antioksidantët, molekula që parandalojnë oksidimin e molekulave të tjera dhe kështu, duke iu nënshtruar stresit oksidativ, mund të ndihmojnë në shmangien e efekteve të dëmshme të radikaleve të lira. Ato gjithashtu mund të zvogëlojnë ose edhe të anulojnë efektet e radikalëve të lirë, pasi ato mund të sigurojnë një elektron për radikalet e lira dhe në këtë mënyrë të zvogëlojnë reaktivitetin e tyre. E veçanta e antioksidantëve është se ato mund të dhurojnë një elektron, pa u bërë vetë radikale të lira reaktive.

Nuk ka asnjë antioksidant të vetëm që mund të luftojë efektet e çdo radikali të lirë. Radikalet e lira kanë efekte të ndryshme në zona të ndryshme të trupit dhe çdo antioksidant performon (vepron) ndryshe për shkak të vetive kimike. Antioksidantë të tillë si vitaminat C dhe E, beta-karotina, glutathione dhe estrogenet bimore të quajtura fitoestrogjene, të gjitha pastrojnë trupin dhe ndihmojnë në heqjen e radikaleve të lira. Mjalti gjithashtu mund të funksionojë ngjashëm me antioksidantët, duke hequr radikalet e lira. Për më tepër, seleni, një metal gjurmë, që kërkohet për funksionimin e duhur të njërit prej sistemeve të enzimave antioksiduese të trupit, ndonjëherë përfshihet në këtë kategori. Trupi nuk mund t'i prodhojë këto mikroelementë, kështu që ato duhet të furnizohen nga dieta ushqimore.

Ushqimet që janë të pasura me antioksidantë përfshijnë frutat agrume, si portokalli dhe limoni, manaferrat dhe shumë fruta të tjera që janë të pasura me vitaminë C. Karotat njihen për përmbajtjen e tyre të lartë beta-karotene, ndërsa soja, fasulja dhe disa zëvendësues të

mishit, janë të larta në fitoestrogen. Kajsitë, spinaqi, mango, kungujt, brokoli dhe patëllxhanët janë të gjitha gjithashtu të dobishme, së bashku me një bollëk të frutave dhe perimeve të tjera.

Nevojiten më shumë kërkime shkencore

Një studim i vitit 2010 mbi suplementet antioksiduese për parandalimin e kancerit të prostatës nuk gjeti përfitime. Për më tepër, një studim i vitit 2012 zbuloi se antioksidantët nuk ulin rrezikun e kancerit të mushkërive. Nga ana tjetër, studimi zbuloi se njerëzit që tashmë ishin në një rrezik të rritur të kancerit, si pirësit e duhanit, në të vërtetë kishin një rrezik pak të ngritur të kancerit për shkak të antioksidantëve.

Disa studiues kanë zbuluar se plotësimi me antioksidantë është i dëmshëm kur njerëzit marrin më shumë sesa rekomandohet në ditë. Një analizë e fundit zbuloi se doza të larta të beta-karotenit, ose vitaminës E, rrit ndjeshëm rrezikun e vdekjes. Një studim zbuloi se përdorimi afatgjatë i beta-karotenit mund të ulë në mënyrë të arsyeshme rrezikun e problemeve mendore të lidhura me moshën. Por, mbase një nga zbulimet më të rëndësishme është se antioksidantët nuk janë në gjendje të "kurojnë" plotësisht efektet e radikalëve të lirë.

Për më tepër, ne ende nuk e kuptojmë plotësisht pse radikalët e lirë formohen në radhë të parë. Ato mund të rezultojnë si një shenjë e hershme e qelizave që luftojnë sëmundjet, ose që formimi i radikalëve të lirë është thjesht një pritje e natyrshme që vjen me plakjen. Nuk është e mundur t'i kuptojmë ato plotësisht pa hulumtime më përfundimtare, të cilat duhet të inkurajohen, duke marrë parasysh ndikimet e rëndësishme që radikalët e lirë mund të kenë në trupat tanë.

Përktheu: Erion Sukaj

Bekimi, Fatma, lëvdatat dhe çadra

Bekimi dhe Fatma sapo kishin dalë nga dera e shkollës, kur më t'ia filloi një shi i madh, me pika të dendura e të shpejta.

Shiu në fillim ia nisi me vrull; binte si me gjyma, por kjo nuk zgjati shumë. Më vonë pikat nisën të binin më shtruar, por gjithsesi pareshtur.

Shiu mbase mund të zgjaste ashtu deri në mbrëmje, ku i dihej?!

Kurse nxënësit duhej të iknin në shtëpi, jo për gjë, po i kishte marrë uria dhe etja.

Bekimi nuk kishte çadër, ndërsa Fatma kishte çadrën e vet, por edhe të mamit, e cila, kush e di se përse nuk kishte ardhur ta merrte me vete të bijën atë ditë. Mbase i kishte dalë ndonjë problem i rëndësishëm në punën e vet.

- Ti, Bekim, merre çadrën e mamit, kurse unë do të mbaj timen, - tha Fatma dhe e ndihmoi shokun ta hapte atë më lehtë. Bekimi u gëzua dhe e falënderoi nga zemra shoqen, duke u skuqur pakëz në fytyrë nga kënaqësia e pranimit të mirësisë njerëzore.

Rruga për në shtëpi ishte e gjatë, deri në anën tjetër të qytetit, ndërsa urbanët ishin plot e përplot me njerëz. Kështu që shokët vendosën ta bënin rrugën në këmbë.

Aty nga mesi i rrugës shiu pushoi, por filloi një shi tjetër i çuditshëm dhe krejt i papritur. Ishte shiu i fjalëve të Fatmës, gjithë lëvdata e mburrje:

- Çadra e mamit është e mrekullueshme. Ajo të mbrojt për bukuri, Bekim, apo jo?! Ajo është e lehtë dhe shumë praktike. Mbi të ranë me miliona pika shiu dhe ajo as që u bë merak fare. E pe sa bukur e përballoi gjithë atë shi të dendur e të ftohtë?! Të mbrojt për bukuri. Po të mos ishte ajo; boba ç'do të bëhej?!

- Ashtu është, - mezi foli djaloshi, si i zënë në faj. Bekimi se ç'kishte ndër mend të tregonte një gjë interesante nga mësimi i matematikës, lëndë të cilën ai e kishte shumë për zemër, po ku pushonte goja e Fatmës?! Ishte kurdisur e shkreta vajzë dhe prit të pushonte.

- E pe, apo jo?! - e ngriti zërin sërish Fatma. - Po të mos ishte çadra e mamit, ti do të ishe lagur e bërë qull. Rrobat do të të ishin bërë për t'i shtrydhur, pale çanta me librat.

- Ashtu vërtet..., - pëshpëriti sërish Bekimi dhe ngadalësoi hapat, i mërzhitur nga gjithë ai lumë fjalësh, që i kishin ngjarë si pështymë.

- Kjo çadër të shpëtoi nga ai rrebesh i madh. Po të mos ishte çadra e mamit, ti nuk kishe çfarë të bëje... Mund të bëheshe për në spital. Nga e ftohura prej shiut shumë veta kanë përfunduar në Sharrë. Larg qoftë!

Bekimi po gjykonte me vete se si mund të bëjë fir e mira që i bën tjetrit, duke ia ngojosur pa pushim atij këtë të mirë. I vinte vërtet keq për këtë gjë. Prandaj vendosi me vete që t'i jepte një mësim të mirë Fatmës mburravece. Ndërsa vajza fliste e fliste pandërprerë, ai ndërroi rrugë dhe pas pak minutash të dy hynë në oborrin ku gjendeshin pishinat e qytetit, te Kompleksi Sportiv.

- Paskemi ngatërruar rrugë..., - ia behu vajza dhe u mat të thoshte përsëri diçka për çadrën e mamit. - Dëgjomë mua, çadra...

- Më prit pak, - i tha Bekimi dhe pasi la çantën përtokë, u hodh me gjithë rroba në pishinën e mbushur plot me ujë. Ai notoi për një kohë të shkurtër, pastaj u kthye sërish pranë vajzës. Kullonte krejt, por nuk mërzhinte, se uji ishte i ngrohtë dhe moti ishte bërë i nxehtë nga dielli që nxehte fort dhe ndriste qartë.

Fatma mbeti për një çast gojëhapur. Bekimi u mundua ta shihte në sy, por vajza nuk e ngriti dot drejt vështirimin. Diçka filloi të kuptonte.

- Hë, - ia bëri djaloshi dhe qeshi. - Tani, ç'do të thuash?! Po të mos ma kishe dhënë ti atë çadrën e famshme të mamasë, do të isha lagur më shumë se kaq?! Si thua, Fatma?!

- Jo, po... unë..., - belbëzoi si nëpër dhëmbë Fatma e turpëruar.

- Epo, tani zëre se nuk ma ke dhënë fare atë çadrën e mamasë. Jemi të larë, besoj?! - tha Bekimi dhe filloi të shtrydhte ngadalë rrobat e qullura. - Dhe mos më fol më për të, kupton.

- Më fal, Bekim! - tha Fatma dhe nuk ia lëshoi shokut çantën e tij të librave. Pesha e çantës së shokut sikur e ndihmonte të largonte gabimin që kishte bërë duke folur aq shumë për atë çadrën e shkretë.

- Unë nuk desha të të fyeja, Bekim. Se si më hipi kështu, të lëvdohem për të mirën që të bëra, as vetë nuk po e kuptoj. Lëvdatat e tepërta paskan qenë pjesë e shejtanit. Më lejo të ecim së bashku, të paktën. Gabova pa dashje. Më fal.

Ata vazhduan të ecnin tok edhe atë copë rrugë që kishte mbetur. Fatma e mbante kokën ulur dhe sa nuk ia plaste të qarit nga inati i madh për veten, që i ishte grumbulluar në gjoks.

E kuptoi pakëz me vonesë që e kishte tepruar në përmendjen me tepri të së mirës që i kishte bërë Bekimit. Atë gabim nuk do ta përsëriste më kurrë.

KOMUNITETI MYSLIMAN I SHQIPËRISË

Kurbani 2021

16.000 ALL - 130 EURO - 150 USD

“Andaj, falu për Zotin tënd dhe ther kurban”

Keuther, 2

PayPal: @albaniakmsh

BANKA BKT | NR. 110000709 | SWIFT: NCBAALTXXX

IBAN ALL: AL 14 2051 1014 0007 09CL TJCL ALLO

IBAN USD: AL 85 2051 1014 0007 09CL TJCF USDA

IBAN EUR: AL 41 2051 1014 0007 09CL TJCF EURA